

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nadja Rajgelj

Mentorica: doc. dr. Monika Kalin Golob

SLOVENSKO ŠPORTNO POROČEVALSTVO KOT
JEZIKOVNOKULTURNO VPRAŠANJE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

Tomu

Zahvaljujem se svojim staršem. Več mi ne bi mogli dati.

Zahvaljujem se svoji mentorici doc. dr. Moniki Kalin Golob. Pisanje te naloge je bilo užitek. Vsakemu želim, da bi imel takega mentorja.

Hvala Tebi, Noah. Zaradi tebe se vse zdi mogoče.

KAZALO

1. Uvod.....	2
2. Novinarski jezik in njegova moč.....	5
3. Jezikovna kultura	6
3.1 Praški lingvistični krožek: Teorija knjižnega jezika	6
3.2 Jezikovna kultura v luči praške teorije knjižnega jezika	8
3.3 Trije vidiki jezikovne kulture	12
4. Jezik poročevalstva.....	20
4.1 Knjižni jezik v poročevalstvu	22
4.2 Žargonizmi in strokovni izrazi v poročevalstvu.....	25
5. Športno poročevalstvo	27
6. Od teorije k praksi: nekaj primerov jezikovnokulturnega delovanja	30
6.1 Odklon od norme	32
6.1.1 Odklon od jezikovne norme.....	32
6.1.1.1 Raba napačnega glagola.....	32
6.1.1.2 Predlogi.....	33
6.1.1.3 Napačna raba sklonov.....	34
6.1.2 Odklon od stilne norme	35
6.1.2.1 Glagol 'imeti'	35
6.1.2.2 Glagol 'zbirati'	37
6.1.2.3 Glagol 'doživeti'	38
6.1.2.4 Glagol 'požeti'.....	39
6.2 Prilagojenost naslovniku.....	39
6.2.1 Tujke	39
6.2.2 Žargonizmi.....	41
7. SKLEP.....	51
8. Viri in literatura	53

1. Uvod

Razprave o ogroženosti slovenščine so v času, ko je Slovenija postala članica Evropske unije, ene izmed mnogih, ki tako v javnosti kot med strokovnjaki različnih področij povzročajo kar najbolj nasprotujoča si mnenja. Čeprav je slovenščini tako kot vsem drugim jezikom znotraj Unije zagotovljena pravna enakost, je nemalo tistih, ki menijo, da slovenščina v družini velikih jezikov, kot so npr. angleščina, francoščina in nemščina, nima svetle prihodnosti. Mnogi so prepričani, da je predvsem pritisk angleščine tako velik, da ga niti Evropska unija z vsemi svojimi instancami ne more vsaj omiliti, če že ne ustaviti. S tako mislečimi se prav gotovo lahko strinjamo v tistem delu njihovega razmišljanja, ki dvomi o moči prava. Prav nobena pravna institucija namreč ne more zagotoviti obstoja ali razvoja jezika, če nista utemeljena na taki jezikovni zavesti njegovih uporabnikov, ki jezik razume kot bistven element naroda in države. To pa hkrati pomeni, da mora biti med uporabniki visoka raven jezikovne kulture. Jezikovno kulturo pri tem razumemo v ožjem smislu kot ustrezno ali neustrezno rabo slovenščine. V širšem ga razumemo kot teoretično podprto nego knjižnega jezika.

Tako razumljeno jezikovno kulturo štejemo za tisti dejavnik, ki bo v veliki meri določal stanje slovenskega jezika v prihodnosti. Upoštevajoč njeno pomembnost, bomo v tej diplomski nalogi skušali ugotoviti, kakšna je raven jezikovne kulture pri slovenskih športnih novinarjih.¹ Kot ena izmed skupin poklicnih uporabnikov jezika bi morali biti jezikovni kultiviranosti zavezani toliko bolj, ker je njihova raba za marsikaterega drugega uporabnika edino merilo pravilnosti in ustreznosti.

¹ Besedi novinarstvo in poročevalstvo ter njune izpeljanke bomo v nalogi uporabljali skladno s Koroščevo razlago. Znotraj publicistične funkcijske zvrsti Korošec ločuje poročevalsko podzvrst, ki jo sestavljajo poročevalna in presojevalna poročevalska besedila (po teoriji novinarskih žanrov so to informativna in interpretativna novinarska besedila). Poročevalska besedila tvorijo novinarji, ali bomo uporabili besedo poročevalstvo ali novinarstvo pa je odvisno od tega, kaj želimo postaviti v ospredje. Kadar je to tvorec besedil, govorimo o novinarju, kadar pa želimo v ospredje postaviti jezikovni pojav, govorimo o poročevalstvu (povzeto po Kalin Golob, 1999). »Poročevalstvo namreč že v sebi nosi pomen, ki ga navezuje na dejavnost, povezano z jezikom, saj se poročanje uresničuje z jezikom.« (Kalin Golob, 1999: 186)

V prvem delu naloge bomo opredelili temeljne pojme. Najprej bomo na kratko prikazali, zakaj se nam zdi jezikovna kultiviranost novinarjev tako pomembna. V osrednjem delu teoretičnega dela bomo nadalje opredelili pojem jezikovne kulture. Najprej bomo predstavili teorijo knjižnega jezika, kot jo je razvil Praški lingvistični krožek in iz katere izhaja pojmovanje jezikovne kulture, kot ga razumemo v tem delu. Definicijo pojma, ki jo povzemamo po Kalinovi, bomo v nadaljevanju razčlenili na tri dele: ugotavljanje skladnosti jezikovnega pojava z jezikovno in sporočanjso normo, teoretično podprta nega knjižnega jezika, jezikovna kultura uporabnikov. Vsakega bomo podrobneje predstavili in v okviru nege jezika opisali glavne naloge jezikovne kulture. Da bi lahko v drugem delu pri jezikovnokulturnem delovanju upoštevali funkcijsko zvrstnost jezika, bomo znotraj publicistične funkcijske zvrsti opredelili še poglobitve jezikovne zahteve poročevalstva. Poleg upoštevanja norme slovenskega knjižnega jezika se bomo osredotočili predvsem na žargonizme in utemeljili, zakaj za poročevalstvo večinoma niso primerni.

Drugi del naloge je namenjen jezikovnokulturnemu delovanju. Predpostavljamo, da je jezikovna kultura športnih novinarjev na nizki ravni, kar naj bi potrdili primeri iz vsakdanje poročevalske prakse. Jezikovne napake, ki jih pri svojem pisanju delajo športni novinarji, bomo razdelili v dve skupini. V prvo bomo uvrstili tiste, ki ne ustrezajo normi slovenskega knjižnega jezika, v drugo pa tiste, ki nasprotujejo zahtevi, da morajo biti poročevalska besedila razumljiva kar najširšemu krogu naslovnikov, v našem primeru rabo žargonskih izrazov.

Naš namen ni ugotavljati, ali so športni novinarji jezikovno manj kultivirani od svojih kolegov, ki pišejo o drugih temah, to bi namreč zahtevalo obsežen popis napak tako enih kot drugih in njihovo medsebojno primerjavo, pač pa želimo opozoriti le na tiste jezikovne slabosti, ki jih bomo našli na športnih straneh časopisov. Te nam bodo dale odgovor na vprašanje, koliko jezikovno kultivirani so naši športni poročevalci. Na posameznih primerih bomo pokazali, zakaj je določena jezikovna raba neustrezna in zanjo skušali ponuditi ustrezne rešitve, bodisi z upoštevanjem norme slovenskega jezika bodisi z uporabo knjižnih izrazov namesto žargonskih. Skušali bomo tudi pokazati, kako je z nekaj jezikovnega znanja mogoče odpraviti marsikatero jezikovno slabost.

Vseh napak, ki jih najdemo na športnih straneh časopisov, v nalogi ne bomo mogli zajeti, upamo pa, da bodo izbrani primeri služili kot model

jezikovnokulturnega delovanja, po katerem bi bilo v prihodnosti mogoče odpravljati tudi druge napake.

Obravnavane primere črpamo iz dveh slovenskih dnevnikov, Dela in Dnevnika, in sicer smo ju pregledovali v mesecih november in december 2003 ter januar 2004.

2. Novinarski jezik in njegova moč

Poimenovanje dobe, v kateri živimo, »doba množičnih občil« (Poler, 1997: 229) nedvomno izraža domnevo, da množična občila v veliki meri vplivajo na naše življenje. Način, na katerega množični mediji določajo naše dožemanje sveta in naše vedenje, bomo na tem mestu pustil ob strani, osredotočili pa se bomo na tisti vidik njihovega delovanja, ki zadeva rabo jezika. Kot piše Bell (1991: 7), so namreč množična občila poleg izobraževanja in vlade ena od glavnih institucij oblikovanja jezika v družbi. Podobno ugotavlja Gradišnik (1986: 50), ki pravi, da »/.../ ne smemo prezreti, da je vpliv javnih občil na splošno jezikovno rabo še zmeraj veliko večji od vpliva knjig ali gledališč.« Gradišnik meni, da je med mediji v tem pogledu najbolj vplivna televizija, vendar pa »tudi vpliva tiska na jezik nikakor ne smemo podcenjevati. Pomislimo samo, da imajo listi mnoge stalne rubrike, v katerih spet in spet pišejo o istih pojavih. Tam je torej vrsta izrazov, ki se iz dneva v dan ali iz tedna v teden ponavljajo, in če so ti izrazi v skladu z jezikovno normo, bodo zanesljivo dobro učinkovali tudi na splošno jezikovno raven.« (prav tam). Seveda pa bo v nasprotnem primeru neustrezen novinarski jezik zmanjševal jezikovno kompetentnost posameznikov v družbi. Nasploh je bil »novinarski jezik od nekdaj označen, da je najslabši, da najbolj mrcvari slovenščino in slabo vpliva na splošno rabo« (Kalin Golob, 1996: 64).

Kritike novinarskega jezika so tako rekoč stalnica. Že Breznik ga je leta 1933 označil za »najnižjo zvrst po vrednosti, a najbolj vplivno« (Kalin Golob, 1996: 64). »S časopisnim jezikom je v zvezi vprašanje slovenskega pismenega jezika. Časniki nam rešujejo vprašanja slovenskega jezika v smislu starih ilircev, ki so želeli, naj bi se slovenščina polagoma opuščala in nadomestila s srbohrvaščino, slovenski jezik pa naj bi ostal samo še za ljudsko rabo. /.../ Boj proti njemu /časopisnemu jeziku/ je brezpriden, vsi brusi in antibarbari ne ustavijo njegovega vpliva« (Breznik, navedeno po Sršen, 1993). Sršen (prav tam) je šestdeset let kasneje zapisal, da se je v novinarskem jeziku sicer veliko spremenilo, tudi izboljšalo, da pa precejšen del govorcev in piscev kaže velikokrat kaj klavrno ali celo katastrofalno podobo.

Kritike novinarskega jezika ne moremo šteti za upravičeno takrat, kadar ne upošteva posebnosti publicistične funkcijske zvrsti, v kateri se novinarstvo

uresničuje. Je pa nujna takrat, kadar novinarsko pisanje ne spoštuje jezikovne in sporočanje norme jezika.

Korošec je pred nekaj leti dejal, da »/v/ časopisu /.../ še zmeraj prevladujejo pravopisne napake, napačna raba besed in nekatere okorne skladenjske konstrukcije« (Dolničar, 1997: 24), njegova trditev pa, kot bomo pokazali v nadaljevanju, vsaj za slovensko športno poročevalstvo, velja še danes. Če k temu dodamo še Toporišičevo ugotovitev (2000: 836), da pisci v publicističnem jeziku nemalokrat ne zadostijo niti osnovnim zahtevam slovenskega knjižnega jezika, se upravičeno postavlja zahteva po večji »negi knjižnega jezika« (Urbančič, 1987: 11), ki ji pravimo jezikovna kultura.

3. Jezikovna kultura

Predmet jezikovne kulture je knjižni jezik, sam termin pa ima v najsplošnejši opredelitvi dva pomena. Prvi se nanaša na (ne)ustrezno rabo jezika, drugi pa termin razlaga kot del teorije knjižnega jezika. Jezikovna kultura kot teorija je torej le ožja sestavina širšega okvira teorije knjižnega jezika. (Kalin Golob, 1996: 18)

Da bi lahko bolje razumeli tako sam pojem jezikovne kulture kot tudi njene naloge in njihovo uresničevanje, moramo najprej razumeti teorijo knjižnega jezika, kot jo je izoblikoval Praški lingvistični krožek.

3.1 Praški lingvistični krožek: Teorija knjižnega jezika

Nova teorija knjižnega jezika, ki jo je v začetku prejšnjega stoletja razvil Praški lingvistični krožek, temelji na načelu funkcijske zvrstnosti jezika. »V pojmovanje knjižnega jezika je bil uveden funkcijski vidik, po katerem je jezik sistem smotrnih jezikovnih sredstev. Sredstva so torej vrednotena s stališča funkcije, /.../ glede na njihovo ustreznost namenu sporočila.« (Havránek, Weingart, navedeno po Kalin Golob, 1996: 13)

Če je vrednotenje jezikovnih pojavov prej temeljilo na zgodovini jezika, njegovi ljudskosti in purističnih načelih, je zdaj v ospredje stopilo poudarjanje različnosti jezikovnih sredstev kot posledice opravljanja vseh nalog, ki jih ima knjižni jezik (Kalin Golob, 1996: 14). »Nova teorija je videla v knjižnem jeziku polifunkcijsko tvorbo, z več stilnimi plastmi, za razliko od vsakdanje ljudske govorice, ki je v bistvu monofunkcijska in služi za preprosto sporazumevanje. Temu polifunkcijskemu značaju in zahtevi po stilni razslojitvi morajo biti prilagojena tudi jezikovna sredstva in to je treba imeti pred očmi pri njihovem vrednotenju« (Jedlička, 1965, 1964: 186). Proti starim načelom jezikovne pravilnosti je Praški lingvistični krožek postavil »kriterij splošne rabe, primernosti dani funkcijski zvrsti, namenu sporočila in naslovniku ter seveda načelo prožne ustaljenosti« (Kalin Golob, 1996: 15). Pojem prožne ustaljenosti, ki ga je uvedel Mathesius, v jeziku ustvarja red. Uravnava namreč dve nasprotujoči si načeli. Skrbi za ravnovesje med ustvarjanjem in uporabo vedno novih jezikovnih sredstev, ki nastajajo kot posledica različnih jezikovnih funkcij, ter stabilnostjo knjižnega jezika (Kalin Golob, 1996: 15). Knjižni jezik, kot piše Havránek (1969: 200), sicer mora biti ustaljen, »potrebna pa mu je tudi prožnost, ker bi sicer stagniral, tj. zastal v svojem razvoju. Knjižni jezik pa, ki bi razvojno zastal, bi postal mrtev.«

Češko teorijo knjižnega jezika so kmalu spoznali tudi slovenski bralci. Že leta 1932 je o njej v Jutru pisal Božidar Borko, za njim pa še Kolarič, J. Pogačnik, A. Debeljak, S. Bunc in nekateri drugi.² Vse bolj se je tudi med Slovenci razširila misel, da potrebujemo funkcijsko razvit knjižni jezik, kar pomeni, da mu je treba pustiti, da se razvija skladno s svojimi sporočanjскими potrebami. Prav ta »svoboda« je motila nekatere jezikoslovce tistega časa, zato sta se izoblikovala dva nasprotujoča si pogleda na jezik. Borko ju je leta 1945 opisal takole:

Že nekaj časa opazamo v razvoju knjižne slovenščine dve smeri. Prvo bi imenovali romantično, saj v duhu literarne romantične teorije vedno znova obrača jezikovni razvoj le k prvotnim vrelcem, k ljudskemu govoru, k obilni zakladnici zlasti pri nas zelo diferencirane narečne govorice. Drugo

² Natančnejši prikaz teh člankov je v knjigi Monike Kalin Golob Jezikovni kotički in jezikovna kultura.

bi imenovali realistično. Le-ta vidi v jeziku tudi socialni pojav in postavlja za njegovo ocenjevanje poleg vseh drugih še sociološka merila. /.../ /M/eni, da jezik, ki hoče ostati živ in kos vsem današnjim nalogam, ne sme samo nenehoma prisluškovati ljudstvu, marveč se mora /.../ na trdni podlagi ljudskega jezika sam izpopolnjevati in diferencirati po novih potrebah. (Borko, navedeno po Kalin Golob, 1996: 31)

Z novim pogledom na jezik, z novo funkcionalistično teorijo knjižnega jezika se je razvila tudi teorija jezikovne kulture, ki je bila od začetka v središču pozornosti Praškega lingvističnega krožka (Kalin Golob, 1996: 14). Dejali bi lahko, da jo je nova teorija knjižnega jezika brezpogojno zahtevala, saj je bil cilj nove teorije vsestransko razvit knjižni jezik, ki ga je mogoče doseči le s teoretičnim delom v njegov prid (Havránek, navedeno po Kalin Golob, 1996: 14), kar je prav Havránkova definicija jezikovne kulture v širšem pomenu. Ožji pomen zadeva uporabnikovo poznavanje jezika, njegove norme (prav tam).

3.2 Jezikovna kultura v luči praške teorije knjižnega jezika

»Pojem jezikovne kulture ni nov, a šele z delom PLK³ se začne pojavljati kot termin proti jezikovni čistosti, ki jo zagovarja purizem« (Kalin Golob, 1996: 15). Njen pomen naj bi bil v oblikovanju in ustalitvi norme knjižnega jezika ter ustvarjanju različnih jezikovnih sredstev, ki jih jezik potrebuje za vse naloge, ki izhajajo iz njegove funkcijske razvitosti. Da bi jezikovna kultura lahko izpolnjevala svoje naloge, pa je, tako kot za vsakršno teoretično delo, najprej treba ugotoviti dejansko stanje v jeziku, potreben je torej popis stanja, namen delovanja jezikovne kulture pa je kultiviran, razvit jezik in jezikovna kultura njegovih uporabnikov (Kalin Golob, 1996: 14), pri čemer jezikovno kulturo razumemo kot ustrezno rabo jezikovnih sredstev določenega knjižnega jezika. Vidimo torej, da pojem jezikovne kulture predstavlja neki sklenjen krog »dejavnosti«, v katerega so vključeni tako jezikoslovci, strokovnjaki kot

³ Kalin Golobova v svoji knjigi za Praški lingvistični krožek uporablja kratico PLK.

uporabniki jezika. Gre za zaporedje: popis stanja – ugotavljanje in uravnavanje norme – jezikovna kompetentnost uporabnikov. Jasno je, kot trdijo Jedlička, Hausenblas in Stich (Kalin Golob, 1996: 17), »da obstaja nesporna odvisnost med obema vidikoma jezikove kulture, stanjem in dejavnostjo«.

Prav upoštevanje uporabnikov knjižnega jezika je bilo v delih praških jezikoslovcev nekoliko zapostavljeno. »PLK je temeljito opredeljeval le naloge lingvistov pri normiranju KJ,⁴ tvorjenju strokovnih izrazov, kritiki jezikovnih pojavov. Sedaj pa postaja pomembna tudi jezikovna praksa, jasno se opredeljuje delež tistih, ki jezik uporabljajo, ki so sotvorci jezikovne prakse« (Kalin Golob, 1996: 17). Na to opozarja tudi Stich (navedeno po Kalin Golob, 1996: 18): »Čeprav je jezikovna kultura teoretična poddisciplina, ne sme pozabljati na prakso, na svoje družbeno poslanstvo, kajti laična javnost ni pasivni sprejemnik, ampak aktivni sooblikovalec splošnih nazorov o jeziku.«

Kot smo že zapisali, je češka teorija knjižnega jezika med Slovence prišla z Borkovim pisanjem, z njo pa tudi teorija jezikovne kulture. Vendar pa so bile v slovenskem prostoru zaradi drugačnih zgodovinskih razmer potrebne določene prilagoditve češke teorije. Tega se je prav dobro zavedal Borko, ki je leta 1945 v razpravi *Skrb za naš jezik* med drugim zapisal: »Pri presojanju in rabi današnjega jezika je treba upoštevati ves njegov stoletni razvoj in vso njegovo sociološko funkcijo, ki se je v zadnjih osemdesetih letih močno razvila« (navedeno po Kalin Golob, 1996: 32). Kot piše Kalinova (prav tam), so »Borkova razmišljanja o jezikovni kulturi v tem članku dosegla popolno samosvojost glede na češko teorijo. Popolno in zgolj funkcijsko vrednotenje jezikovnih sredstev, ki je v češkem jezikovnem okolju bilo mogoče, se v posebnih slovenskih okoliščinah ni moglo popolnoma uveljaviti. Drugačne zgodovinske razmere, življenje v okviru drugih držav, torej brez lastne države, neprestana ogroženost jezika in njegovih nosilcev⁵ je na Slovenskem zahtevala »prilagoditev« teoretične koncepcije pri

⁴ Kalin Golobova v svoji knjigi za knjižni jezik uporablja kratico KJ.

⁵ Podobno zgodovinska dejstva, ki so vplivala na slovenski jezik, opredeljuje tudi Urbančič (1987: 34): *1. Slovenci dolga stoletja nismo imeli lastne države in institucij suverenega naroda. Raba slovenščine v javnem življenju je bila omejena. 2. Že tako majhen slovenski jezikovni teritorij je bil razkasan na več pokrajinskih upravnih enot, kar je v tedanjih razmerah oteževalo nastanek močnega središča, ki bi povezovalo, enotilo in reprezentiralo slovenske ustvarjalne*

obravnavanju jezikovnokulturnih vprašanj.« (Kalin Golob, 1996: 32) Dejali bi lahko, da je bilo na Slovenskem reševanje jezikovnokulturnih vprašanj sicer podvrženo funkcijskemu vidiku, ki pa ga je, bolj kot na Češkem, uravnavala narodnoprstavnika vloga jezika. Zaradi specifičnih zgodovinskih dejstev je jezikovnokulturni razvoj na Slovenskem usmerjal nekakšen kompromis med funkcijskim načelom in purizmom.

Vprašanje jezikovne kulture je zaposlovalo čedalje več slovenskih jezikoslovcev, ki so pojem tudi poskušali natančneje definirati. V njihove različne, a hkrati prekrivajoče se definicije se tukaj ne bomo spuščali, ker presegajo namen tega dela.⁶ Omenimo naj le Borisa Urbančiča, čigar knjiga O jezikovni kulturi predstavlja vrh uveljavitve novega funkcionalističnega pogleda na jezik, zaradi katerega »je treba jezikovne pojave proučevati in vrednotiti glede na njihovo funkcijo v procesu sporazumevanja, to pa nadalje pomeni, da jih ni mogoče obravnavati izolirano in statično, kot nekaj mrtvega, ampak v njihovi povezanosti in dejavnosti« (Urbančič, 1987: 13). Urbančič je prav tako zavrgel načelo historicizma in domačijsko-nacionalni vidik obravnave jezikovnih sredstev pri ugotavljanju jezikovne pravilnosti.

Kljub številnim pozitivnim stranem Urbančičeve knjige, ki jih Kalinova vidi v Urbančičevih zahtevah po znanstvenih in teoretično opredeljenih posegih v jezik ter poudarjanju potrebe po razvoju jezika in njegovi izobrazbi za vsa področja delovanja (Kalin Golob, 1996: 35), je treba poudariti, da češke teorije ni prilagodil slovenskim razmeram. Na to opozarja Toporišič, ko piše: »V tem času šele /v 60. letih/ je odkril češko antipuristično in funkcijsko teorijo knjižnega jezika iz 30. let in jo nato skoraj mehanično uporabljal za presojo slovenskih bistveno drugačnih jezikovnih razmer /.../. Temeljnih razprav o kateri izmed ravnin slovenske jezikovne strukture Urbančič nima, slovensko knjižnojezikoslovno izročilo preslabo /.../ pozna ali pa ga ne upoštva in tako svojo 'jezikoslovno' filozofijo zida iz tujine ven v nekem umetnem mediju, ki je v veliki meri le plod njegovega miselnega načina in bolj malo v zvezi z realnostjo slovenskega jezika in jezikoslovja kot vede.« (Toporišič, 1977: 360)

sile in prav tako tudi kultiviran jezikovni izraz. 3. Bogati sloji niso pripadali slovenski etnični skupini, zato – razen izjemoma – niso podpirali akcij v korist slovenščine.

⁶ To je v svoji knjigi *Jezikovna kultura in jezikovni kotički* opravila Monika Kalin Golob.

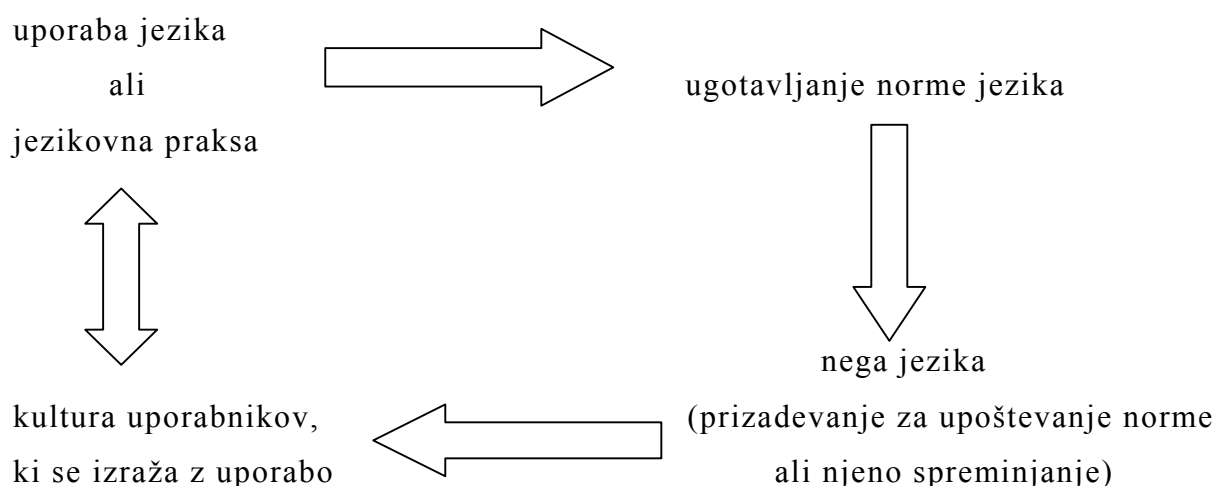
Naj skromen prikaz razvoja in uveljavitve teorije jezikoven kulture na Slovenskem na tem mestu zaključimo. Dolžni smo le še natančno definicijo pojma, kot ga bomo razumeli tudi v nadaljnih poglavjih. Povzemamo jo po Kalinovi:

1. *v ožjem pomenu*: Stopnja ustreznosti jezikovnega pojava jezikovnim in sporočanskim normam, določenim za dani jezik.
2. *v širšem pomenu*: Teoretično podprta nega knjižnega jezika, katere cilj je vsestransko razvit, ustaljen in enoten knjižni jezik ter jezikovna kultura tistih, ki ga uporabljajo. (Kalin Golob, 1996: 40)

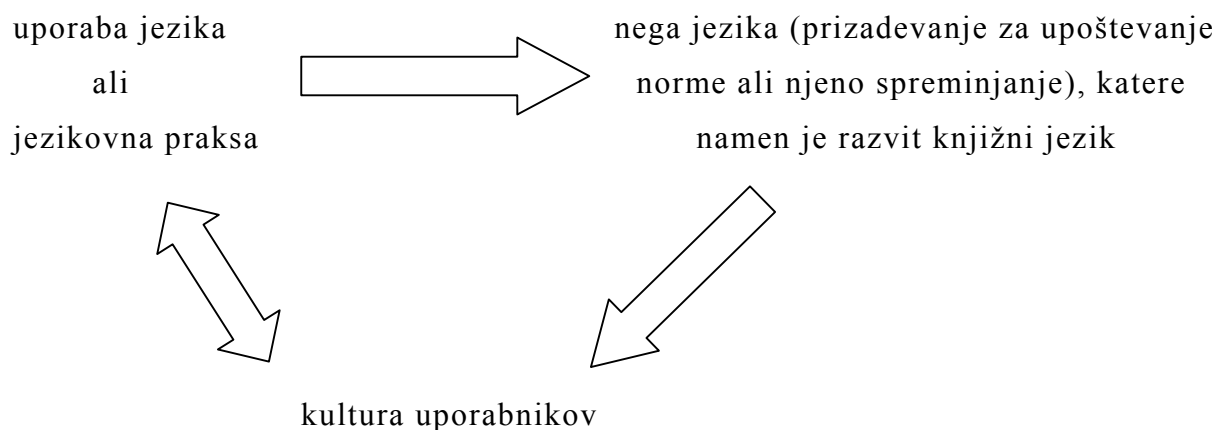
3.3 Trije vidiki jezikovne kulture

Kot smo že omenili, pojem jezikovne kulture predstavlja nekakšen sklenjen sistem: na podlagi jezikovne prakse je mogoče ugotavljati normo jezika, njegova nega pa pomeni prav prizadevanje za upoštevanje norme ali pa ugotavljanje spremenjene norme, če je uporaba novih jezikovnih sredstev posledica razvoja jezika; nega naj rezultira v jezikovni kulturi uporabnikov jezika oziroma njihovi jezikovni kompetentnosti, ki se izraža z uporabo jezika.

Sistem lahko ponazorimo takole:

Ko je norma določenega jezika ugotovljena, iz sistema izpade drugi element. Dobimo nov sistem:

Rekli bi lahko, da jezikovno kulturo že normiranega knjižnega jezika sestavljajo trije vidiki. Vsebuje jih tudi definicija Kalinove: Jezikovna praksa nam predstavlja osnovo vsakršnega teoretičnega dela. Potreben je popis tega stanja, torej popis jezikovne prakse, ki nam pove, kako posamezniki uporabljajo jezik. Gre za ugotavljanje ustreznosti jezikovnega pojava jezikovnim in sporočanjским normam, določenim za dani jezik. Ugotovljeno stanje usmerja teoretično podprto nego knjižnega jezika. Ta vključuje bodisi kritiko napak bodisi spreminjanje norme, če so spremembe znak razvoja knjižnega jezika, cilj take nege pa je vsestransko razvit, ustaljen in enoten knjižni jezik. Tretji vidik jezikovne kulture je jezikovna kultiviranost njegovih uporabnikov, ki po eni strani izraža (ne)uspešnost jezikovne nege, po drugi strani pa z nekaterimi novo nastalimi jezikovnimi sredstvi izraža določeno stopnjo jezikovnega razvoja, z drugimi pa zagotavlja novo osnovo za jezikovnokulturno delovanje.

Podrobneje si pogledjmo vsakega od treh vidikov.

a) JEZIKOVNA PRAKSA in UGOTAVLJANJE SKLADNOSTI Z JEZIKOVNO IN SPOROČANJSKO NORMO

Normo Slovar slovenskega knjižnega jezika med drugim opredeljuje kot nekaj »kar določa, kakšno sme, mora biti kako ravnanje, vedenje, mišljenje; pravilo, predpis«. Ko govorimo o normi knjižnega jezika, to torej pomeni, da gre za skupek pravil, ki določajo pravopis, glasove, oblike in skladnjo jezika. Jezikovna norma je to, »kar je na splošno normalno v določeni jezikovni zvrsti, zlasti v knjižni. Vzpostavi se s tem, da tvorci besedil dalj časa uveljavljajo določene lastnosti glasovja, oblik, besed, besednih zvez ipd. in da naslovniki to tudi v glavnem sprejemajo.« (Toporišič, 1992: 147) Razvija se postopoma in »ne more biti /nikoli/ delo posameznika, nihče si je ne more izmisliti in jo potem diktirati jezikovni skupnosti. Dana je objektivno v jeziku samem, to se pravi v kolektivnem jezikovnem čutu širokega kroga jezikovno izobraženih ljudi, izražajo pa jo bolj ali manj zvesto kultivirana knjižna praksa na eni strani ter na njej temelječi jezikovni priročniki na drugi strani.« (Urbančič, 1987: 28) Zapisana je v jezikovnih priročnikih, kot so pravopis, slovnica in slovar.

Če naj bo razvit knjižni jezik ustaljen in enoten, mora biti uporaba jezikovnih sredstev najprej skladna z jezikovno normo, seveda »ob upoštevanju zvrstnosti in razplastenosti« (Sršen, 1993) jezika. Urbančič (1987: 29) piše, da je knjižna norma v glavnem tisto, kar je bilo sprejeto in utrjeno v knjižni praksi, ali kakor pravimo, kar je v splošni rabi, vendar pa ugotavlja, da »slika, ki jo dobimo o jeziku na osnovi splošne rabe, ni identična s knjižno normo. Na tako nastale odklone od norme /pa/ opozori jezikoslovca gradivo«. Jezikoslovec torej na podlagi zbranega gradiva ugotavlja skladnost jezikovnih prvin z jezikovno normo, ugotovljeno stanje pa usmerja njegovo nadaljno delovanje, ki mu pravimo nega knjižnega jezika. Seveda pa jezikoslovec pri svojem delovanju ne sme pozabiti na načelo prožne ustaljenosti v jeziku. Knjižna norma namreč »ni nikoli čisto statična, temveč v svoji ustaljenosti (stabilnosti) prožna« (Toporišič, 1992: 147) To od jezikoslovca zahteva tak jezikovni čut, ki dopušča tiste odklone od knjižne norme, ki so posledica razvoja jezika, in preganjanje tistih, ki rušijo sistem ustaljenega jezika.

Poleg jezikovne norme je predmet jezikoslovčevega zanimanja tudi skladnost jezikovnih prvin s sporočanjso normo. Gre za vprašanje, ali izbrana jezikovna sredstva ustrezajo namenu sporočanja. V kontekstu tega dela se nam na tej ravni torej zastavlja vprašanje, ali so pri novinarskem pisanju uporabljena taka jezikovna sredstva, ki opravljajo funkcijo sporočanja. Ta ima specifične lastnosti, ki izhajajo iz publicistične funkcijske zvrsti, v kateri se novinarstvo uresničuje. Temu vprašanju se bomo podrobneje posvetili v nadaljevnaju, zdaj pa predstavimo še ostala dva vidika jezikovne kulture.

b) TEORETIČNO PODPRTA NEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

Kot smo že zapisali, nega knjižnega jezika usmerja predvsem stanje v jeziku, ki ga jezikoslovec ugotavlja na podlagi jezikovne prakse.

Toretično podprta nega knjižnega jezika po Havránku (navedno po Kalin Golob, 1996: 40–42) vključuje naslednje naloge jezikovne kulture:

1. sodelovnanje jezikoslovcev pri ustvarjanju strokovnega izrazja
2. sodelovanje jezikoslovcev pri poimenovanju novih predmetov, pojavov in pojmov

Vloga jezikoslovcev pri ustvarjanju strokovnega izrazja in poimenovanju nove pojavnosti je bistvenega pomena, če želimo ustvariti razvit knjižni jezik, v katerem je »mogoče poimenovati vse, kar dela in snuje človeška družba, in posredovati misli točno, jasno ter namenu in okoliščinam primerno« (Urbančič, 1987: 11). Novi izrazi morajo biti zato rezultat skupnega dela jezikoslovca in poklicnega uporabnika jezika, v našem primeru novinarja. Enako je tudi »pri terminološkem delu sprejeto Havránkovo stališče, da morata pri tvorjenju strokovnega izrazja sodelovati jezikoslovec in ustrezni strokovnjak« (Kalin, navedeno po Verovnik, 2002: 756). »Razvoj strokovnega izrazja je izrazita interdisciplinarna dejavnost, povezuje delo stroke, ki tvori izrazje, in jezikoslovja, ki ob poimenovalni teoriji upošteva tudi splošna teoretična načela knjižnega jezika, jezikovnokulturna načela in zgodovinske posebnosti.« (Kalin Golob, 2001a: 224)

Vsako resno terminološko delo pa mora slediti osnovnim načelom izrazoslovja, ki so izražena v petih zahtevah:

1. zahteva po enoumnosti strokovnega izraza (znotraj te zahteve deluje zahteva po ujemanju med pojmovnim svetom in poimenovalnim sistemom stroke); 2. zahteva po knjižnosti (podrejanje pravilom knjižnega jezika); 3. zahteva po čustveni nezaznamovanosti (neekspresivnosti); 4. zahteva po kratkosti strokovnega izraza (pri čemer je zaželena enobesednost, vendar je ni mogoče vedno uresničiti); 5. zahteva po ustaljenosti termina (termini se redko spreminjajo, po temeljitem premisleku, ko npr. zaradi novih spoznanj beseda ne ustreza več in jo želi stroka nadomestiti z natančnejšo) (Kalin, Golob, 2001b: 120).

Vendar pa v sodobni družbi potreba po poimenovanju nove stvarnosti in ustvarjanju strokovnega izrazja količinsko daleč presega poimenovalne zmožnosti jezikoslovcev, zato »je nujno potrebno uzavestiti v uporabnikih osnovna merila pri sprejemanju oz. tvorjenju novih besed« (Kalin Golob, 1996: 41). Seznaniti jih je treba vsaj z osnovami poimenovalne teorije in ob upoštevanju funkcijskosti jezika v njih prebuditi večjo skrb za normo slovenskega knjižnega jezika. V tem kontekstu je zlasti pri novinarjih treba posebno nepopustljivost nameniti njihovim

izgovorom, da so pri svojem delu pod velikim pritiskom časa. Toliko bolj, kadar o isti stvarnosti pišejo že desetič.

3. ugotavljanje sprememb v knjižnem jeziku

Skladno z drugimi družbenimi pojavi se razvija tudi jezik, kar pomeni njegovo spreminjanje. K temu ga sili prav »družbeni razvoj in njegova notranja dinamika« (Urbančič, 1987: 23). »Vedno nova dejstva in spoznanja razširjajo in oblikujejo naš miselni in čustveni svet, to pa pomeni nove besede in nove načine izražanja« (prav tam). Z razvojem jezika torej prihaja do sprememb jezikovnih prvin, ki zadevajo vse ravni jezika. Načelu spreminjanja jezika se zoperstavlja zahteva po ustaljenosti knjižnega jezika. Problem je možno rešiti samo tedaj, »če gledamo na jezik s funkcijskega vidika. To se pravi: jezikoslovje sme odobravati le take novosti in spremembe v knjižnem jeziku, ki izboljšujejo sporazumevanje ali so se spontano uveljavile v praksi« (Urbančič, 1987: 23). Spremembe so torej v jeziku dopustne le, če se porajajo iz funkcijskih potreb in torej prispevajo k večji razvitosti jezika. Kot pravi Kalinova, je spreminjanje kodifikacije potrebno, »če so spremembe znak razvoja«, vendar pa je na drugi strani potrebna tudi kritika tistih sprememb, ki izhajajo iz neznanja, malomarnosti in neupoštevanja slovničnih pravil« (Kalin Golob, 1996: 41). Gre za t. i. načelo prožne ustaljenosti, kot je to srednjo pot med ustaljenostjo in spreminjanjem jezika poimenoval češki jezikoslovec V. Mathesius.

V jeziku torej »ne gre za vsako ceno ohranjati tisto, kar je v jeziku že bilo, kar so govorili in pisali naši predniki, temveč za rabo in gojitev najboljšega, za vse tisto, kar tudi v najnovejšem času učinkovito opravlja svojo nalogo« (Sršen, 1993).

4. popularizacija jezikovne kulture

Popularizacija jezikovne kulture, kot meni Kalinova, zadeva v prvi vrsti šolsko prakso jezikovnega pouka, ki pa v Sloveniji »popolnoma zanemarja jezikovno kultiviranje otrok« (1996: 41). Problem vidi v tem, da se jezikovna vzgoja praktično konča ob koncu osnovne šole, saj se srednješolski učitelji osredotočajo

predvsem na učenje književnosti, slovnico pa predstavljajo kot »zbirko dolgočasnih pravil, ki se jih je treba 'napiflati'« (Kalin, 1994: 34).

Ker se je v zadnjem desetletju močno spremenil pouk slovenskega jezika tako v gimnazijah⁷ kot tudi v osnovnih šolah,⁸ lahko upamo, da Korošec ali morda kateri drug jezikoslovec ne bo mogel več pisati o jezikovnokulturni nevzgojenosti naših srednješolcev.⁹

Posebej slabo je z jezikovno vzgojo tudi na fakultetah, saj ji večina članic ljubljanske univerze ne namenja prav nobene študijske ure.¹⁰ Tukaj pa pridemo že do drugega vidika popularizacije jezikovne kulture, ki se nanaša na jezik strok. »Danes je predvsem terminološko delo zastalo«, piše Kalinova (2001a: 224). Vidovič Muha (2001:17; 2003: 15) zato poudarja, da bi bilo treba dati strokovnemu jeziku tako v šolah kot na fakultetah večji pomen. »Slovenski znanstveni in strokovni jezik bi moral v bližnji prihodnosti postati sestavina študijskega programa vseh fakultet slovenskih univerz, če želimo ohranjati kolikor toliko živ pojmovni svet znanosti na Slovenskem.« Morda prvi korak k uresničitvi te ideje pomeni Oddelek za slovenistiko na Filozofski fakulteti,¹¹ ki namenja posebno pozornost slovenskemu strokovnemu jeziku, še posebej terminologiji. Vendar pa, kot opozarja Vidovič Muha, je treba pridobljeno znanje

⁷ Jerica Vogel, 2003.

⁸ Simona Kranjc, 2003.

⁹ Korošec (1994a) je v članku z naslovom 'Nekaj kazalnikov o znanju pisne knjižne slovenščine pri slovenskih srednješolcih' predstavil 31 najizrazitejših napak v slovenskem knjižnem jeziku pri 500 maturantih slovenskih šol. Iz testnih nalog za sprejemni izpit na Fakulteti za družbene vede l. 1993 je Korošec ugotovil, katere jezikovne napake je jezikovnokulturno prizadevanje že odpravilo in na katere mora tako prizadevanje še opozarjati. Čeprav ugotavlja, »da se je spremenilo stanje glede najbolj tipičnih in vsaj tri desetletja po pravici preganjanih srbohrvatizmov in germanizmov«, meni, da ugotovljene osnovne pravopisne in skladenske napake kažejo na jezikovnokulturno nevzgojenost slovenskih srednješolcev. Članek naj bi tako spodbudil učitelje slovenščine, zlasti na srednjih šolah, da bi z uporabo jezikovnih priročnikov in večjo strogostjo ocenjevanja take napake odpravili.

¹⁰ Izjema so Fakulteta za družbene vede, Pedagoška fakulteta, AGRTF, nekateri oddelki Filozofske fakultete.

¹¹ Na FF se je s prvim oktobrom 2002 slovenistični oddelek osamosvojil od Oddelka za slovanske jezike in književnosti in tako postal samostojen slovenistični jezikoslovni študijski oddelek, znotraj katerega so zdaj prenovljeni slovenistični študijski programi nabirno-izbirnega sistema.

uveljaviti tudi na drugih fakultetah, sicer »bo ostalo bolj ali manj samo sebi namen« (Vidovič Muha, 2003: 16).

Prav nič spodbudna za slovensko strokovno izrazje pa ni niti univerzitetna jezikovna politika, ki od raziskovalcev po eni strani pričakuje, da bodo skrbeli za slovenski jezik, za slovensko terminologijo, po drugi strani pa pozitivno vrednosti predvsem objave v najuglednejših mednarodnih strokovnih revijah, torej v tujem jeziku, zlasti v angleščini (Mlinar, 1994: 257, Kalin Golob 2001a: 224). Sajovic¹² meni, da tako v »strokah izgubljam slovenski znanstveni jezik /.../, ta problem pa je mogoče rešiti le s postavitvijo novih meril, »ki bi posebej ovrednotila in spodbudila strokovno pisanje v slovenskem jeziku« (Peressut, 2000: 17). V nasprotnem primeru se lahko zdijo izjave o izgubljanju funkcijske pestrosti slovenskega jezika še kako resnične (Kalin Golob, 2001a: 224).

Tretji vidik popularizacije jezikovne kulture po Kalinovi (1996: 41) zadeva institucionalizirano jezikovno vzgajanje izven šol. Ta ideja se je na Slovenskem že uresničila, npr. z ustanovitvijo Sveta za slovenščino v javnosti in Jezikovnega razsodišča. Slednje je predvsem zaradi »shajanja neplačanih amaterjev kvečjemu enkrat na teden« (Gradišnik, 1995: 204) kmalu izgubilo veljavo v javnosti. Pojavili so se novi predlogi. Kalinova je tako po češkem vzoru predlagala ustanovitev Jezikovne posvetovalnice, ki bi sprejemala jezikovna vprašanja uporabnikov jezika in nanje odgovarjala z znanstveno utemeljitvijo. Gradišnik pa je znan po svojem prizadevanju za ustanovitev Urada za jezik. Ta je pred nekaj leti res tudi zaživel, vendar ga je država letos ukinila.

V zadnjih letih nekaj v prid slovenskega jezika z zakonsko ureditvijo poskuša narediti tudi država. Že leta 2000 je bil Državnemu zboru v prvo obravnavo poslan Predlog zakona o rabi slovenščine kot uradnega jezika, vendar pa dlje od te točke ni nikoli prišel. Po nekajletnem popravljanju in dopolnjevanju starega predloga je bil februarja letos Državnemu zboru predložen Predlog zakona o javni rabi slovenščine, ki »ima svoj smisel prav v tem, da s splošnimi načeli in s strnjeno obravnavo določi za glavna področja javnega življenja v Republiki Sloveniji oživi in razvije potrebno pozornost javnosti na obliko in prek

¹² Dr. Tomaž Sajovic je znanstveni sodelavec za slovenski knjižni jezik in stilistiko na Oddelku za slovenistiko.

nje tudi na vsebino in način javnega sporazumevanja»¹³ ter tako kot eden izmed dejavnikov prispeva k razvoju visoke kulturne ravni javnega sporočanja. Zakon za kršitelje njegovih določb predvideva tudi sankcije, vendar pa Vidovič Muha (2001: 14)¹⁴ opozarja, da se velja vprašati »ali je z zakonom in sankcijami mogoče urejati kakovost jezikovnega vedenja. /.../ /G/re za hud nesporazum, da je s politično odmevnimi dejanji državnega poseganja v jezik, /.../ storjeno tako rekoč vse, za 'svoj organ kulture' /.../ Takšno stališče priča o nerazumevanju jezikovnega fenomena: nič smiselno utemeljenega in tudi zato dolgoročnega se ne more zgoditi z jezikom brez vgraditve v zavest njegovih uporabnikov dejstva, da je lastni jezik najnaravnejši in hkrati najavtentičnejši izraz nas samih« (Vidovič Muha, 2001: 15).

5. popis stilistike SJ

Ena od značilnosti razvitega knjižnega jezika je tudi njegova funkcijska zvrstnost, iz česar izhaja, da jezik pri opravljanju različnih funkcij uporablja različna jezikovna sredstva. Gre za različne funkcijske zvrsti znotraj knjižnega jezika. To idejo je treba uzavestiti pri uporabnikih jezika, in sicer prav s popisom stilistike slovenskega jezika (Kalin Golob, 1996: 42). Prav ta zavest pa bi »razrešila marsikatero težavo pri sporočanju in njegovem vrednotenju« (prav tam). Šele funkcijski pristop k obravnavi jezikovnih vprašanj namreč lahko postavi merila pravilnosti, ki »bi potem postala pravila znotraj funkcijskostilne norme /določenega/ stila« (Korošec, 1998: 6).

Enega takih popisov stilistike je v svoji knjigi *Stilistika slovenskega poročevalstva* (1998) opravil Korošec, ki je pri nas sploh prva knjiga o stilu. Številna druga področja pa na tak popis žal še vedno čakajo.

¹³ Predlog zakona o javni rabi slovenščine, http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/predlogi_zakonov/predlogi_zakonov.html (11. 5. 2004)

¹⁴ Vidovič Muha je te pomisleke sicer zapisala ob predlogu prvega zakona, vendar pa tudi ob nekoliko predrugačenem besedilu predloga zakona ostajajo relevantni.

c) JEZIKOVNA KULTURA UPORABNIKOV KNJIŽNEGA JEZIKA

Rezultat teoretično podprte nege knjižnega jezika naj bi torej bila jezikovna kultiviranost uporabnikov jezika. Ta se izraža v poznavanju in upoštevanju normativnosti slovenskega jezika ter hkratnem poznavanju posebnosti funkcijske zvrsti, znotraj katere posamezniki uporabniki jezika delujejo.

Jezikovna kultura tistih, ki knjižni jezik uporabljajo, se v kontekstu tega dela nanaša na poročevalce kot poklicne uporabnike knjižnega jezika, katerih vpliv na splošno jezikovno kulturo je, kot smo opozorili v prvem poglavju, zelo velik. Prav zato mora »/č/asnikar šteti dobro jezikovno znanje za temelj svojega poklicnega delovanja, za temelj, brez katerega mu bo vse drugo obviselo v zraku. /.../ Jasno je namreč, da se jezikovni okus in znanje javnosti močno kvarita s tem, kar prihaja ljudem vedno znova pred oči. Napake se ne smejo spet in spet ponavljati, ker širši krog bralcev sicer polagoma, pa neogibno izgublja občutek o tem, kaj je v jeziku prav in kaj narobe« (Gradišnik, 1986: 55).

Da bi lahko ovrednotili jezikovno kultiviranost poročevalcev, moramo najprej opredeliti vlogo in nalogo jezika v okviru njihovega delovanja.

4. Jezik poročevalstva

Zapisali smo že, da mora vrednotenje jezikovnih sredstev, če naj bo to podlaga za jezikovnokulturno delovanje, upoštevati funkcijsko zvrstnost jezika. Različne funkcijske zvrsti namreč dopuščajo rabo različnih jezikovnih sredstev, določata pa jih predvsem predmet upovedovanja in naslovnik. Toporišič tako ločuje štiri funkcijske zvrsti: strokovno, umetnostno, praktičnosporazumevalno in publicistično, znotraj prvih dveh pa še podzvrsti.¹⁵ Skladno z njegovo delitvijo je predmet naše obravnave umeščen v publicistično funkcijsko zvrst, vendar pa je, kot opozarjata Korošec in kasneje tudi Kalinova, taka opredelitev preširoka, da bi mogli znotraj nje utemeljeno vrednotiti rabo jezika.

¹⁵ Strokovno funkcijsko zvrst deli še na (praktično)strokovno, poljudnoznanstveno in znanstveno, umetnostno pa na prozno, dramsko in pesniško.

Publicistična funkcijska zvrst namreč zajema vsa besedila, ki so namenjena javnosti, to pa pomeni, da vključuje na eni strani besedila, ki se po stilnih značilnostih približujejo strokovni funkcijski zvrsti, in na drugi tista, ki so na meji z umetnostno zvrstjo. Vsem besedilom, ki se uvrščajo v ti mejni kategoriji, kot tudi vsem tistim, ki so med njima, je skupna edinole raba knjižnega jezika, znotraj njega pa je neenotnost jezikovnih pojavov tako velika, da jih je nemogoče obravnavati kot enotno kategorijo. Zato je nujno, da tudi v naši obravnavi privzamemo Koroščevo publicistično podzvrst »poročevalstvo«, ki je »ožje publicistična dejavnost, praviloma dnevnikovega obveščanja javnosti o dogodkih in dogajanjih iz tistih sfer življenja, ki so našemu spoznanju dostopne in nas zanimajo« (Korošec, 1994b: 287). Poročevalska besedila je tako, kot piše Kalinova, treba obravnavati kot del publicistične zvrsti in pri tem upoštevati, »da se zaradi objektivnih stilotvornih dejavnikov v dnevnem poročevalstvu jezik prilagaja s posebnimi sredstvi, ki so stilotvorna« (Kalin Golob 1999: 185). Obstajajo namreč »posebna jezikovna sredstva, ki so se razvila prav zato, da opravljajo svojo funkcijo v poročevalstvu« (prav tam). Te posebnosti pa tvorijo poročevalski stil (prav tam). Kakšna jezikovna sredstva bodo v posameznem poročevalskem besedilu uporabljena, je nadalje odvisno tudi od tega, ali gre za »poročevalna« ali »presojevalna« besedila (Kalin Golob, 1999: 190). Glavna naloga prvih je informirati, kar v novinarstvu pomeni rabo nevtralnih, nezaznamovanih jezikovnih sredstev, rezultat tega pa »objektivizirano sporočilo, katerega namen je posredovati kaj čim bolj objektivno, preverljivo« (Vidovič Muha, 1971/72: 181). Presojevalna poročevalska besedila pa skladno z njihovo nalogo razlagati, razčlenjevati, vrednotiti in prepričevati (Kalin, 1999: 190) lahko označimo za subjektivizirana, pri katerih »prihaja v večji ali manjši meri /.../ do izraza subjektivni odnos do tega, kar se posreduje«.

Zapisali smo že, da raba določenih jezikovnih sredstev v posamezni funkcijski zvrsti tvori njen stil. To pomeni, da se ta jezikovna sredstva v posamezni zvrsti zaradi funkcije, ki jo uspešno opravljajo, tako ustalijo, da postanejo stilotvorna. Te prvine v tem delu puščamo ob strani,¹⁶ svojo pozornost pa ob upoštevanju funkcijske zvrstnosti usmerjamo na tako rabo jezikovnih sredstev, ki izpričuje jezikovno (ne)kultiviranost slovenskih poročevalcev.

¹⁶ Stilistiko poročevalstva je v svoji knjigi (1998) podrobno obdelal Korošec.

4.1 Knjižni jezik v poročevalstvu

Za poročevalstvo kot podzvrst publicistike velja, da se praviloma uresničuje v knjižnem jeziku.¹⁷ Razloge za to gre iskati v sami naravi poročevalskega procesa kot poklicnega razširjanja informacij, mnenj in razvedrila prek množičnih medijev (Sparks in Splichal, navedeno po Erjavec, 1999: 7, 8). Poročevalstvo bi v najširšem smislu torej lahko opredelili kot javno sporočanje, ki se realizira s poročevalčevim posredovanjem dogodkov naslovnikom. Ker naslovnik množičnih občil ni nikoli en sam, pač pa obsega kar najširšo množico posameznikov, ki se med seboj razlikujejo vsaj po geografski pripadnosti, izobrazbi in predvsem poznavanju različnih sfer družbenega življenja, mora poročevalstvo, če želi izpolnjevati svojo prvenstveno vlogo, tj. poročanje o dogodkih, vzpostaviti skupno točko najprej na jezikovni ravni.¹⁸ To skupno točko predstavlja uporaba knjižnega jezika, ki je, kot pravi Toporišič (2000: 14), »namenjen sporazumevanju in sploh sporočanju na vsem slovenskem ozemlju in z vsenarodno ter narodnoreprezentativno vlogo«. Kategoriji javnosti sporočanja in raznolikosti naslovnikov sta torej tisti, ki pri poročevalstvu določata rabo knjižnega jezika, oziroma ker gre pri poročevalstvu večinoma za pisni jezik,¹⁹ rabo zborne oblike knjižnega jezika. »Zborna oblika se /namreč/ uporablja /.../ zmeraj takrat, ko je pred govorečim družbeno izoblikovan, tj. javen (oficialen) zbor poslušalcev, zlasti še, če je ta zbor izobrazbeno, narečno ali tudi socialno neenak. /.../ Naslovnik zbornega govora je praviloma množičen, neposredno

¹⁷ Izjeme dopuščajo interpretativni žanri oziroma presojevalna poročevalska besedila, kjer se kot funkcionalni stilemi lahko uporabljajo tudi neknjižne prvine. Žargonizmi kot funkcionalni stilemi niso predmet te naloge.

¹⁸ Vzpostavljjanje skupne točke na drugih ravneh, kot npr. neposredna bližina dogodka naslovnikom ali njegova relevantnost za naslovnike, bomo v tem kontekstu razumeli kot drugotnega pomena iz dveh razlogov. Prvi je ta, da vsakršna skupna točka na ravni skupnega dogodka ni prepoznavna, če naslovnikom sporočilo zaradi neustreznih jezikovnih sedstev sploh ni razumljivo. Skupna jezikovna točka torej obstaja tukaj kot predpogoj. In drugič zato, ker se predmet naše obravnave osredotoča na jezikovni vidik novinarskega sporočanja.

¹⁹ Tudi radio in televizija kljub govornemu prenosniku temeljita na pisni predlogi (Toporišič, 2000: 15).

prisoten pred govornikom kot poslušalec – ali pa je eden izmed poslušalcev radia in gledalcev ali poslušalcev televizije.« (Toporišič, 2000: 15)

Lahko bi zapisali, da uporabo knjižnega jezika v poročevalstvu izražajo tudi zahteve po jasnosti, natančnosti in jedrnatosti novinarskega prispevka, ki pa so v resnici le predpostavke tistega, kar smo navedli zgoraj. Če naj bo sporočilo razumljivo kar najširši javnosti, mora biti, če naj informira, napisano jasno, razumljivo in natančno. Jezik sporočila mora biti preprost, jedrnat in pravilen (Cappon, 2000: 5). Kot piše Erjavčeva (1998: 9), tudi razumljivost kot eno od meril kakovosti novinarskega izdelka, zadeva uporabo jezika. Ker se novinarstvo obrača na množičnega naslovnika, skuša bralce pridobiti z »relativno enostavnostjo jezikovnih sredstev« (Erjavec, 1998: 82). Enostavna jezikovna sredstva, ki bodo razumljiva najširši množici naslovnikov, pa so tista, ki jih poročevalec najde v knjižnem jeziku. H kakovosti novinarskega prispevka pa prispeva tudi »formalna korektnost na ravni slovnice in pravopisne norme« (Erjavec, 1998: 87).

Slaba jezikovna kakovost poročevalskih besedil po mnenju Erjavčeve (1998: 83) izhaja iz prepričanja mnogih novinarjev, da morajo njihova sporočila vsebovati poseben stil. »Pri tem pa pred jezikovno postavijo stilistično kompetentnost, kar se kaže v slabši razumljivosti in posledično v manjši jezikovni kakovosti novinarskega izdelka.« (prav tam).

Rabo knjižnega jezika v poročevalstvu utemeljuje tudi Skubic, ko piše, da »je raba /knjižnega/²⁰ jezika v slovenskem jezikovnem prostoru pogojena pretežno kontekstualno« (Skubic, 2003: 219), kar pomeni, da njeno rabo določajo »specifičen prenosnik, usmerjenost k specifičnemu naslovniku in specifična vsebina« (prav tam). »Vsakič je pomembna konkretna konfiguracija vseh treh dejavnikov, saj vsak dejavnik zahteva določen vidik (tipično lastnost) /knjižnega/ jezika« (Skubic, 2003: 220). Če govorimo o časopisnem poročevalstvu, to pomeni, da mora zapis upoštevati »kodifikacijo zapisa glasov«, ki jo zahteva

²⁰ Skubic (2003: 210) sicer uporablja poimenovanje standardni jezik, vendar bomo zaradi doslednosti uporabljali izraz knjižni jezik. Skubic govori o standardnem jeziku in pri tem ločuje dva pomena. Prvi pomeni jezik določene kakovosti (standard kot merilo), drugi pa se nanaša na najbolj običajno, splošno uveljavljeno različico jezika (standard kot običajnost). Skubic ima pri rabi izraza standardni jezik v mislih prvi pomen, enako kot to velja za naše razumevanje knjižnega jezika.

pisni prenosnik. Specifičnemu naslovniku je prilagojena leksika, specifična vsebina pa zahteva »natančno kodificiranost besednih pomenov« (prav tam). »Iz same družbenojezikovne funkcionalnosti /knjižnega/ jezika torej izhaja, da standardizacija nujno (Skubic, 2003:221) »daje intelektualnim ali racionalnim jezikovnim sredstvom prednost pred emotivnimi, pisnim pred govornimi, formalnim pred neformalnimi« (Stary, nevedno po Skubic, 2003: 220). Vendar pa, kot nadalje ugotavlja Skubic (2003: 221), »univerzalna razumljivost /knjižnega/ jezika« ni edini razlog za njegovo uporabo v posameznih žanrih, pač pa je ta tudi družbeno določena. Družbene norme namreč v posameznem obdobju zahtevajo »tipične jezikovne forme«, ki tvorijo žanr, te pa se spreminjajo skladno s spreminjanjem družbe. Lahko bi zapisali, da je družba enkrat bolj drugič manj popustljiva do neustrezne rabe jezika. Za obdobje postmoderne je tako po mnenju Skubice značilno, »da /.../ raba /knjižnega/ jezika v bolj subjektivnih vrstah člankov ni več nujna« (prav tam). Prihaja do »lingvistifikacije že jezikovno racionaliziranih, pa tudi drugih področij; gre za proces, ki skuša subjektivizirati, intimitizirati različne govorne položaje« (Skubic, 2003: 221,222).²¹ »/R/aba /knjižnega/ jezika se v nekaterih žanrih očitno umika in se bo v prihodnosti verjetno še izraziteje umikala /.../ zaradi ohlapnejših norm v detradicionalizirani družbi, kar omogoča tvorcem nekaterih besedil več svobode za izražanje subjektivnosti nasproti 'razosebljenosti' /knjižnega/ jezika« (Skubic, 2003: 222).²²

Omenjenim spremembam navkljub ali morda prav zaradi njih mora prizadevanje za jezikovno kultiviranost poročevalskih besedil ostati naša prvenstvena naloga, če naj se slovenski jezik še naprej razvija in če naj poročevalstvo še naprej uspešno opravlja svojo funkcijo. In skladno z jezikovno kulturo mora raba jezika v poročevalstvu slediti dvema zahtevama: Prva se nanaša na upoštevanje norme slovenskega knjižnega jezika, druga pa je povezana

²¹ Skubic te izpeljave črpa iz Chouliaraki – Fairclough ter Cameron.

²² Skubic nikjer natančneje ne definira, katere žanre ima v mislih. Govori sicer o člankih subjektivnih vrst, vendar ni povsem jasno, ali pri tem misli na t. i. interpretativne novinarske vrste (Koširjeva (1988: 65) ločuje naslednje: običajni komentar, uvodnik, glosa, kolumen, informativni članek, članek z naslovne strani, portret) ali morda le na nekatere od njih. Prav tako Skubic natančno ne opredeljuje, za kakšno vrsto umika rabe knjižnega jezika gre. Tako ni jasno, ali gre za nespoštovanje norme knjižnega jezika, ali za pretirano rabo jezikovnih prvin iz neknjižne socilane zvrsti jezika, ali pa morda kar za oboje.

z izborom takih jezikovnih sredstev, ki so razumljiva najširši javnosti. To pa pomeni, da je izključena tako raba žargonizmov na eni kot raba ozko strokovnih izrazov na drugi strani.

4.2 Žargonizmi in strokovni izrazi v poročevalstvu

Slovenski jezik poleg osnovnih socialnih zvrsti (knjižni zvrsti: zborni jezik in splošno- ali knjižnopogovorni jezik; neknjižni zvrsti: pokrajinski pogovorni jezik in narečja) pozna tudi njihove modifikacije. Toporišič jih imenuje interesne govorice in so s svojim besedjem, frezeologemi in sploh izraznimi načini značilne za posamezne ožje skupnosti ljudi (Toporišič, 2000: 25), ločuje pa sleng,²³ argo²⁴ in žargon. Kot relevanten pojem za našo obravnavo je treba natančneje opredeliti slednjega, saj gre za interesno govorico ljudi, ki jih družijo isti poklic. Žargon je torej »i/ntresna govorica strokovne zvrsti, ki se kaže v rabi neuradnega, zato pa bolj živega in za delovne pogoje bolj praktičnega, sicer pa enournega izrazja« (Toporišič, 1992: 382), žargonizmi pa tvorne sestavine, ki so zanj značilne. Iz zapisanega je razvidno, da so žargonizmi tiste jezikovne prvine, ki so znane le ožjemu krogu ljudi, to dejstvo pa se zoperstavlja osnovni zahtevi novinarskega pisanja, ki naj bo tako, da bo razumljivo kar najširšemu krogu naslovnikov. Za rabo v poročevalstvu so torej večinoma neprimerni. Vsakdanji izvod časopisa pa nam, predvsem na svojih športnih straneh, dokazuje, da je njihova raba precej razširjena.

Vidovič Muha (1971/72: 185) ugotavlja, da se žargonski izraz lahko začne uporabljati kot termin iz več vzrokov:

- 1. ker je bil ekonomičnejši kot terminološko poimenovanje; največkrat enobesedni žargonizem nadomesti večbesedni terminološki izraz; 2. ker si je pogovorni jezik oziroma žargon za kako novost prej ustvaril*

²³ Interesna govorica določene skupine, predvsem mladih ljudi, katerih skupni interes ne temelji na skupnem poklicu.

²⁴ Interesna govorica razbojnikov in podobnih združb, ki je le malo v zvezi z jezikom okolja, v katerem take združbe delujejo, temu okolju tudi nerazumljiva.

poimenovanje kot knjižni jezik, njegova raba pa se tako ustali, da ga novo terminološko poimenovanje težko nadomesti, pogosto samo v pisanem sporočilu, ne pa tudi v spontanem govoru; 3. ker se v nekaterih primerih, ko gre za natančna poimenovanja zelo aktualnih dejavnosti (šport), dogaja, da obstaja za posamezne akcije sploh samo žargonski izraz; poročevalec ne more z nobenim drugim knjižnim ali terminologiziranim izrazom tako natančno opisati dogajanja kakor z žargonskim.

Druga in tretja točka jasno kažeta na že omenjeno slabo razvito terminologijo posameznih strok, kamor z gotovostjo lahko uvrstimo tudi športno področje. V poplavi novih in starih poimenovalnih potreb je uporaba žargonskega izraza najhitrejša in najenostavnejša rešitev, za kulturo jezika pa problematična toliko bolj, ker ima izrazje v časopisu največjo možnost nevtralizacije (Vidovič Muha, 1971/72: 186). Prenekateri izraz se tako kljub svoji prvotni zaznamovanosti nevtralizira, to pa navidezno zmanjšuje potrebo po iskanju boljših in ustrežnejših poimenovalnih možnosti.

Ker so žargonizmi neknižni, je treba za nezaznamovano sporočanje namesto njih uporabljati strokovno izrazje. O temeljnih značilnostih strokovnega izrazja smo že pisali, na tem mestu pa želimo opozoriti, da ga ni mogoče obravnavati kot enotno kategorijo. Treba je ločevati med ozko strokovnimi izrazi, ki so značilni za izrazito strokovna, znanstvena besedila (Vidovič Muha, 1971/72: 184), in širše znanimi, aktualnejšimi termini, ki se uporabljajo v poljudnejših in čisto poljudnih objektiviziranih besedilih (prav tam). Za poročevalstvo so torej primerni edino slednji. »Novinar mora /namreč/ strokovne informacije predstaviti tako, da so razumljive za tiste bralce in poslušalce, ki ne poznajo strokovne terminologije.« (Weinrich, navedeno po Erjavec, 86)

Kot piše Vidovič Muha (1971/72: 184, 185), je »leksika sporočil druge kategorije²⁵ sposobna sprejemati poimenovanje celo iz pogovornega jezikovnega sistema in jih seveda tako narediti za sestavni del leksike knjižnega jezika, v primeru velike aktualnosti poimenovanega pa celo za sestavni del nevtralne knjižne leksike«. V imenu poimenovalnih potreb takšno stanje do neke mere

²⁵ Poljudnejša in čisto poljudna objektivizirana besedila.

lahko dopuščamo, vendar pa, kot smo že omenili pri žargonizmih, ne na škodo prizadevanj za tvorjenje ustrežnejših knjižnih strokovnih izrazov.

5. Športno poročevalstvo

Zapisali smo že, kako velik je vpliv novinarskega jezika na splošno jezikovno rabo in kako je zato pomembno, da so novinarji jezikovno kultivirani oziroma da znajo jezik ustrezno uporabljati. Jezikovne prvine in slovnične konstrukcije, ki jih naslovniki vsak dan berejo ali poslušajo, namreč kmalu postanejo njihovi prevladujoči, če že ne edini načini upovedovanja stvarnosti, pri čemer v veliki večini primerov takšno prevzemanje poteka brez vsake kritične distance. Jezikovna (ne)kultiviranost se tako iz medijev hitro širi na vsa druga področja jezikovnega izražanja in samo ustrezno jezikovnokulturno delovanje lahko razvoj jezika obrne v pravo smer. V tem kontekstu ima športno poročevalstvo prav posebno mesto, in sicer iz dveh razlogov. Prvič zato, ker športno poročevalstvo zaradi svoje priljubljenosti zaobsega precejšen del poročevalstva kot celote in drugič zato, ker prav športno poročevalstvo »slovi« po svoji jezikovni nekultiviranosti. Pomembno dejstvo, ki ga pri športnem poročevalstvu ne smemo prezreti, je, da je šport dejavnost in stroka. Ko o njem na športnih straneh pišejo novinarji, se ta ločnica izbriše, zato v besedila prihajajo tako strokovna kot tudi žargonska poimenovanja.

Novinarske prispevke časopisa lahko tematsko v grobem razdelimo na politiko, gospodarstvo, šport in kulturo. Če predpostavimo, da jih uredniška politika v medijih²⁶ razvršča po njihovi »pomembnosti«,²⁷ lahko sklepamo, da je šport med njimi najmanj »pomemben«. ²⁸ Kot piše Rowe (2001: 39): »Obstaja

²⁶ V mislih imamo medije, ki so namenjeni najširšemu občinstvu. Specializirani mediji so na tem mestu izvzeti.

²⁷ Pomembnost razumemo v smislu pomembnosti, kot jo posameznim področjem življenja pripisuje družba, v kateri živimo: politika in gospodarstvo sta pomembnejša od športa in zabave, za posameznika naj bi bila življenjsko večjega pomena.

²⁸ V Delu si rubrike sledijo po naslednjem vrstnem redu: politika, gospodarstvo, kultura, šport, tudi v Dnevniku je šport med naštetimi na zadnjem mestu.

lestvica ugleda, ki uvršča 'resne' discipline (kot je politika) na vrh in 'manj pomembne' (kot je npr. razvedrilo) na dno. Športni novinarji /.../ so uvršeni bolj na dno te lestvice.« »Šport je na stičišču dveh osnovnih funkcij množičnih medijev – informiranja in zabave – in je previdno umeščen v 'mehkejši' prostor /.../ časopisnih rubrik« (Rowe, 2001: 31). Brookes (2002: 19) celo piše, da je športno novinarstvo, kadar ga primerjamo s političnim ali vojnim poročevalstvom, pogosto obravnavano kot trivialno. Šport se torej uvršča med manj resne novinarske teme, kar pa ne zmanjšuje niti njegove priljubljenosti niti pomembnosti. Če upoštevamo, da služi predvsem zabavi, je nujen sestavni del vsebine množičnih medijev, ob politiki in gospodarstvu pa dobrodošla sprostitev za vsakega naslovnika. Da ima tako ekonomsko kot družbeno velik pomen, nedvomno priča tudi dejstvo, »da veliko ljudi kupi posamezen časopis prav zato, ker imajo radi njihove športne strani« (Kerwin, 1997: 55).

Uvrščanje športa med manj resne, zabavne teme pa ne zmanjšuje pomembnosti zahteve po jezikovni kultiviranosti športnih strani časopisov. Toporišič (2000: 31) sicer piše, da »/č/e publicist piše o kulturnih dogodkih, nekako pričakujemo, da bo tudi njegova beseda bolj dognana, kot bi bila, če bi pisal o športu ali čem podobnem«, česar pa ne gre razumeti preveč široko. Na drugem mestu namreč dodaja, da v publicistični funkcijski zvrsti, torej tudi v športnem poročevalstvu, »lahko pričakujemo vsaj jezik, ki ne krši osnovnih pravil slovenskega knjižnega jezika« (Toporišič, 2000: 836). Kot za vse druge tako tudi za športne poročevalce velja temeljna zahteva po jezikovni kultiviranosti. »Športni poročevalci bi /.../ morali biti izbrana družčina z zanesljivo jezikovno izobrazbo in s trdno jezikovno zavestjo, da se ne bi napačna raba po njihovi krivdi širila v nedogled.« (Gradišnik, 1986: 72)

Opozorili smo že, da je precej razširjeno prepričanje, da je jezik športnih novinarjev še posej slab,²⁹ vendar pa Gradišnik (1986: 66) prav nasprotno meni, da »/j/ezik, ki ga pišejo športni poročevalci, ni v splošnem nič slabši od jezika vseh drugih. Kadar so v njem napake, so povečini iste, kakor jih delajo drugi.«

²⁹ Rowe (2001: 40) npr. piše: »Ker se športnim novinarjem pogosto pripisuje taježanje resnice, dvomljive etične standarde in **nepravilno postavljene opuščaje** (kar širše lahko razumemo kot nepoznavanje slovničnih pravil), je mogoče domnevati, da je športno novinarstvo poklic zase, torej ločeno od drugih vrst novinarstva.« Podčrtala N. R.

Vprašanje, ali so športni poročevalci jezikovno manj kompetentni kot njihovi kolegi, ki poročajo o drugih temah, je na tem mestu drugotnega pomena, čeprav pregledano gradivo vzbuja vtis, da so napake, ki jih uvrščamo med odklone od norme slovenskega knjižnega jezika, ki torej niso strogo športnoporočevalske, na športnih straneh časopisov bolj pogoste kot v drugih rubrikah. Prav gotovo pa se v športnem poročevalstvu pogosteje kot na drugih področjih pojavlja problem pretirane rabe žargonizmov, ki jih uporabljajo športniki, športni poročevalci pa jih le reproducirajo, namesto, da bi jih bodisi nadomestili z ustreznim terminom bodisi prilagodili pravilom slovenskega knjižnega jezika.

Jezikovnokulturno delovanje zadeva tako vprašanja norme knjižnega jezika kot tudi funkcijski zvrsti ustrezno izbiro jezikovnih sredstev, pri čemer imamo v mislih predvsem ustreznost na ravni tuje – domače ter žargonsko – strokovno. Jezikovnokulturno se tukaj prepletata dva vidika rabe jezika, Gradišnik (1986: 67). ju takole povezuje: »Kdor hoče dobro in lepo govoriti in pisati o športu, gotovo ne sme misliti, da mu zadostuje, če bo dobro obvladal strokovno izrazje. To je komaj del jezikovnega znanja, ki ga potrebuje. Poznati mora splošne zakonitosti in pravila svojega jezika, in pripravljen mora biti, da se jih bo tudi zvesto držal.« (Gradišnik, 1986: 67)

Ob upoštevanju funkcijske zvrstnosti jezika je tako naš namen opozoriti na jezikovne neustreznosti, ki se pojavljajo pri športnem poročevalstvu, in zanje ponuditi ustrezne rešitve. Da pa bi lahko jezikovnokulturno delovali, moramo najprej ugotoviti stanje v jeziku, natančneje, stanje v jeziku športnega poročevalstva. To pomeni, da moramo poiskati in zapisati konkretne primere, ki bodo vodilo našega delovanja v prid razvitega knjižnega jezika.

6. Od teorije k praksi: nekaj primerov jezikovnokulturnega delovanja

Napake, ki se pojavljajo pri športnem poročevalstvu, bomo razdelili v dve skupini.

V prvo uvrščamo tako rabo jezika, ki ne ustreza normi slovenskega knjižnega jezika. Te napake niso strogo športnoporočevalske, čeprav se v določeni obliki pojavljajo predvsem pri poročanju o športu. Poleg tega so na športnih straneh časopisov tako pogoste, da jih v okviru jezikovnokulturnega delovanja ne moremo pustiti ob strani. V to skupino uvrščamo tudi odklone od stilne norme jezika, kot jih za neumetnostna besedila navaja praktična stilistika (Toporišič, 1996: 209–227).

Napake druge vrste so v nasprotju z zahtevo, da morajo biti poročevalska besedila prilagojena naslovniku, pri čemer z besedo naslovnik mislimo nekoga, ki mu je šport ena od mnogih dejavnosti, ki ga v življenju bolj ali manj zadevajo, ne pa kakšnega športnega zanesenjaka. Ker gre v našem primeru za poročanje v nespecializiranem časopisju, moramo naslovnika razumeti v prvi vrsti kot laika, od katerega ne moremo pričakovati, da bo poznal športni žargon, ki za poročevalstvo večinoma tako ali tako ni primeren. V drugo skupino tako uvrščamo žargonske izraze, ki poleg nerazumljivosti pogosto kršijo še pravila sistema slovenskega knjižnega jezika, in tujke, ki jih slovenski športniki uporabljajo kot žargonizme.

Primere za nalogo črpamo iz dveh slovenskih dnevnikov, Dela in Dnevnika, in sicer smo v mesecih november in december 2003 ter januar 2004 natančno pregledali 42 izvodov Dnevnika in 48 izvodov Dela. Pregledovali smo jih v štirinajstdnevnih obdobjih, in sicer: 10.–25. novembra, 8–23. decembra ter 12–27. januarja, kar pomeni, da smo pregledali skupno 90 izvodov časopisov. Ker Delo izhaja tudi ob nedeljah, je njegovih izvodov v omenjenem obdobju nekoliko več.

Izbor napak, ki jih naloga zajema, ne temelji izključno na pogostosti njihovega pojavljanja na športnih straneh časopisov v izbranem obdobju, saj je predvsem raba žargonizmov v veliki meri odvisna od športne panoge, o kateri se v danem obdobju največ piše. Zato smo pri izboru upoštevali še nekatera druga

merila. Od napak, ki ne ustrezajo jezikovni ali stilni normi, smo izbrali take, ki niso vezane na eno športno panogo, pač pa so »splošno športne«, zato lahko predlogi za njihovo odpravo koristijo kar najširšemu krogu novinarjev. Seveda pa so izbrane napake hkrati tako tipične, da jih na športnih straneh ni težko najti.³⁰ Pri izbiri žargonizmov in tujk smo dali prednost tistim, ki so glede na interes za posamezne športne panoge v Sloveniji najbolj relevantne, hkrati pa je zanje z malo jezikovnega znanja mogoče ponuditi ustreznejše rešitve, ki bi lahko bistveno prispevale k večji jezikovni kakovosti športnega poročevalstva.

³⁰ Po pregledu gradiva je mogoče reči, da je napak, ki ne ustrezajo jezikovni normi, več v Dnevniku kot v Delu, kar najbrž izhaja iz dejstva, da športno uredništvo Dnevnika nima lektorja.

6.1 Odklon od norme

6.1.1 Odklon od jezikovne norme

6.1.1.1 Raba napačnega glagola

POMIRITI SE S PORAZOM

Pozabimo za trenutek, da se posamezne tekme različnih športnih tekmovanj končajo z neodločenim izidom in predpostavimo, da na športnih straneh beremo o zmagovalcih ali poražencih. Medtem ko se prvi zmage veselijo, se drugi, kot še vedno pišejo nekateri naši športni poročevalci, ne morejo 'pomiriti s porazom'.

*/.../ ko je Tunizija /.../ premagala favorizirano Nemčijo. /Ta/ **se s porazom noče pomiriti**, /.../*³¹ (Dnevnik, 14. november 2003, str. 32)

Slovar hrvaškega jezika³² iztočnico 'pomiriti se' razlaga kot »sprejeti kaj proti svoji volji, sprejeti kaj in se nehati upirati,³³ kar pomensko ustreza slovenskemu glagolu 'sprijazniti se'. Glagol 'pomiriti se' sicer poznamo tudi v slovenščini, a ima drug pomen. Je neprehoden in pomeni 'postati miren, umirjen'.

'Pomiriti se' v zgornjem stavku je torej hrvatizem, ki ga je zato treba zamenjati s slovenskim glagolom 'sprijazniti se', torej:

*/.../ ko je Tunizija /.../ premagala favorizirano Nemčijo. /Ta/ **se s porazom noče sprijazniti** /.../*

ZABELEŽITI

Prav tako neustrezen je glagol 'zabeležiti' v glagolskem zvezi 'zabeležiti zmago'.

*Marat Safin, ki je /.../ proti Fabriceu Santoroju **zabeležil prvo zmago** po devetih mesecih, /.../* (Delo, 9. januar 2004, str. 16)

³¹ Podčrtala N. R. Tudi podčrtavanja vseh drugih primerov so avtoričina.

³² Rječnik hrvatskoga jezika, 1998: 806.

³³ Pomiriti /.../ 2. (se s čim) primiti što protiv volje, prihvatiti što i prestati se opirati [~ se sa siromaštvom].

Glagol zabeležiti pomeni zapisati³⁴ in v tem pomenu SSKJ njegove rabe ne odsvetuje. Neustrezna pa je njegova raba v zgornjem primeru, kjer pomeni 'doseči'. Slovenski pravopis zato namesto 'zabeležiti zmago' upravičeno predlaga besedno zvezo 'doseči zmago', pri glagolu 'doseči' pa v primeru 'doseči zmago' preprosto glagol 'zmagati', torej: *Marat Safin, ki je proti Fabriceu Santoroju **zmagal** prvič po devetih mesecih, /.../.*

Zgornji publicizem je nazoren primer, kako težko je odpravljati jezikovne šibkosti. Prav tega jezikovna kultura že nekaj časa poskuša odpraviti, pa ji to nikakor ne uspe.

6.1.1.2 Predlogi

Težave športnim poročevalcem še vedno povzročajo tudi predlogi. Nekateri tako še vedno pišejo, da so športniki 'prepričani v uspeh'.

*Ker so bili hrvaški nogometaši precej nemočni, tudi Božo Sušec ni bil več tako zelo **prepričan v uspeh**.* (Dnevnik, 17. november 2003, str. 19)

Kot navaja Gradišnik (1993: 121), je tudi ta napačna vezava prišla v naš jezik iz hrvaščine, in sicer iz 'uvjeren u to'.

Vsaj v časniku Delo so napako že odpravili in tako ustrezno pišejo 'prepričan biti o kom/čem'.

*Vsa Turčija je /.../ **prepričana o** uvrstitvi svojih nogometašev na EP /.../* (Delo, 19. november 2003, str. 20)

*Bariću v bran je stopil tudi vedno vdani kapetan Boris Živković, ki je v imenu vseh igralcev sporočil, da so vsi prepričani **o zmagi**.* (Delo, 19. november 2003, str. 20)

³⁴ Publicistično tudi ugotoviti, opaziti.

Tudi glagol 'pritožiti se' poročevalci še vedno vežejo z napačnim predlogom. Tako se klubi ali igralci še vedno 'pritožujejo na koga/kaj'.

Njegov klub se je na rezultate testa pritožil in zahteval dodatne analize.
(Dnevnik, 17. november 2003, str.24)

/.../ toda ob zavrnitvi njihove pritožbe na razplet dvoboja z Romo, /.../ (Delo, 13. december 2003, str. 13)

SP navaja štiri možne predloge, s katerim se veže glagol 'pritožiti se':

- proti komu/čemu
- čez koga/kaj
- zoper koga/kaj
- nad kom/čim

V Dnevnikovem primeru, bi torej morali zapisati, da *se je klub pritožil zoper rezultate testa*, v Delovem primeru pa *je bila zavrnjena pritožba zoper razplet dvoboja*.

6.1.1.3 Napačna raba sklonov

Kako težko napake odpravljamo, najbrž najbolj zgovorno kaže tudi naslednji primer. O taki nepravilni formulaciji je že leta 1986 pisal Gradišnik (1986: 74), na športnih straneh časopisov pa jo najdemo še danes.

Peter Žonta, ki ima nastop zagotovljen zaradi uvrstitve med najboljšimi petnajstimi v svetovnem pokalu, /.../ (Dnevnik, 20. december 2003, str. 18)

Kot piše Gradišnik, »verjetno taka zmedena formulacija nastane iz spojitve dveh različnih stavkov«, in sicer v našem primeru iz: »*Peter Žonta je uvrščen med najboljših petnajst v svetovnem pokalu*« in »*Peter Žonta je med najboljšimi petnajstimi v svetovnem pokalu*«. Napačen zapis je najbrž tudi posledica tako pogosto uporabljene napačne formulacije 'imeti uvrstitev med najboljšimi petnajstimi' namesto ustrežnejše 'biti uvrščen med najboljših petnajst'. Pravilno bi

torej bilo: »*Peter Žonta, ki ima nastop zagotovljen zaradi uvrstitve med najboljših petnajst v svetovnem pokalu, /.../*«

6.1.2 Odklon od stilne norme

Naslednji sklop »jezikovnih napak« bi lahko opredelili kot odklon od stilne norme jezika, kažejo se kot kršitve jedrnatosti izražanja, vežejo pa se na posamezne pomensko nepopolne glagole.

6.1.2.1 Glagol 'imeti'

Poglejmo najprej, kaj vse naši športniki 'imajo':

Predvsem so dobro igrali v obrambi, kjer so popolnoma zaustavili najboljšega igralca Šarunasa Jasikevičiusa, ki je imel zato kar nekaj nenatančnih podaj. (Dnevnik, 14. november 2003, str. 33)

Glagol 'podajati' je polnopomenski in ob sebi ne potrebuje nepolnopomenskega glagola 'imeti', zato bi bilo treba zgornji stavek zapisati kot *Jasikevičiusa, ki je zato kar nekajkrat nenatančno podal.*

Podobnih primerov, ki jih večinoma najdemo pri poročanju o košarki, je še več. Stavki, kakršen je naslednji, tako niso nobena redkost.

Marko Milič pa je /.../ imel v 25 minutah še 6 skokov. (Delo, 17. november 2003, str. 17)

Besedna zveza 'imeti skoke' je nepotrebna, če že ne neustrezna, saj vendarle vemo, da skoki niso nekaj, kar bi se dalo imeti. Ustrezneje bi bilo torej zapisati, da je Marko Milič v 25 minutah šestkrat skočil. Tudi sicer nam ta stavek ne pove kaj dosti, še posebej, če upoštevamo, da pri košarki igralci veliko skačejo. V bistvu gre za žargonsko zvezo, ki v resnici pomeni, da je Marko Milič ujel 6 žog, ki so se odbile od koša. Vsaj eden od poročevalcev je nejasnost najbrž sprevidel,

zato je zapisal */.../ uspešnejši pa je bil v skokih, saj je ujel 8 odbitih žog.* (Dnevnik, 24. november 2003, str. 24)

Številni primeri iz obeh dnevnikov kažejo, da poročevalci nepolnopomenski glagol 'imeti' neustrezno uporabljajo predvsem takrat, ko statistične podatke iz zapisnika posamezne tekme pretvarjajo v novinarsko poročilo. Tako se jim zdi najbolj racionalno zapisati, da je eden od igralcev *imel 10 skokov, 3 blokade, 4 asistence, 2 osebni napaki, 1 dobljeno in 4 izgubljene žoge*. Od takega zapisa ločujejo samo točke, ki jih igralci tako dosegajo (in ne imajo), torej: *Marko Milič je dosegel 20 točk*.

Kadar govorimo o statističnih podatkih določene tekme, bi poročevalci namesto skupnega glagola 'imeti' torej morali zapisati, da je določen igralec *ujel 10 odbitih žog, trikrat zaustavil nasprotnega igralca, štirikrat asistiral svojim soigralcem, napravil dve osebni napaki, nasprotniku enkrat odvzel žogo in štirikrat žogo izgubil*. Tak zapis je očitno daljši od prvega, zato ga je, vsaj s poročevalčeva vidika, težko upravičiti. Nekateri primeri kažejo, da so poročevalci problem nekako že poskušali rešiti. Tako npr. najdemo zapis »*V statistiki je imel /.../ po tri blokade in asistence, 2 osebni napaki ter po eno dobljeno in izgubljeno žogo*« (Dnevnik, 24. november 2003, str. 24), vendar pa se glagolu 'imeti' poročevalci očitno nikakor ne uspejo izogniti. Če statistiko razumemo kot »številčne podatke o /.../ pojavih, prikazane navadno v tabelah, grafikonih« (SSKJ) – zapisnik neke športne tekme je dejansko tabela s številčnimi podatki – potem besedna zveza 'imeti kaj v statistiki' zagotovo ni ustrezna. Če upoštevamo še, da so deli športnih strani namenjeni prav nizanju statističnih podatkov za posamezne igralce, se ji je v glavnem besedilu še toliko lažje izogniti. Če pa želi novinar posebej poudariti dosežke določenega igralca na tekmi, lahko preprosto zapiše, da je »*Milič k zmagi svoje ekipe prispeval 10 skokov, 3 blokade, 4 asistence ...*«.

Poglejmo še nekaj drugih neustreznih rab glagola 'imeti'.

Benkovič ima še naprej visoko formo. (Delo, 21. januar 2004, str. 25)

Če upoštevamo slovarsko razlago besede forma, ki pomeni »stanje duševne in telesne usposobljenosti za dobre dosežke, zlasti v športu«, vidimo, da jo lahko vežemo le z glagolom 'biti', torej 'biti v formi' in ne 'imeti formo'.

Na tem mestu lahko opozorimo še, da bi bilo ustrezneje kot o visoki formi govoriti o dobri ali morda vrhunski formi.

Če sploh lahko neustrezno rabo jezikovnih prvin delimo na manj in bolj neustrezno, potem naslednja dva primera zagotovo spadata v drugo skupino.

*Vodilna trojica pri Minnesoti /.../ je sicer delovala odlično, a **je imela** slabo pomoč pri soigralcih, ki so skupaj dosegli le 26 točk.* (Dnevnik, 13. november 2003, str. 20)

Zakaj ne bi soigralci preprosto 'pomagali vodilni trojici', namesto da 'ima ta pri njih pomoč'.

*/.../ še posebno **kvaliteto pa imajo** v Šarunasu Jasikevičiusu.* (Dnevnik, 13. november 2003, str. 20)

Ekipa Maccabija (Š. Jasikevičius namreč igra v tej ekipi) je, če sklepamo po tem zapisu, svojo kakakovost – najbrž v obliki kakšnega čipa – vstavila kar v telo enega od igralcev. Upamo samo lahko, da takšen neroden zapis izvira iz poročevalčevega prepričanja, da je stavek »*V njihovi ekipi je še posebno kakovosten igralec Š. Jasikevičius*« preveč običajen in zato najbrž prevečkrat zapisan, ne pa posledica poročevalčeve jezikovne (ne)kultiviranosti. Če je tako, je zgornji zgled dober dokaz, da iz želje po posebnem stilu lahko nastanejo okorne in neustrezne stavčne konstrukcije.

6.1.2.2 Glagol 'zbirati'

Enako je z glagolom zbirati, ki ga najdemo predvsem pri poročanju o rokometu in hokeju, skoraj vedno pa v zvezi z vratarji, ki 'zbirajo obrambe'.

*/.../ vratarja Maria Blaževiča, ki je že v prvem polčasu **zbral 13 obramb**, /.../* (Dnevnik, 17. november 2003, str. 22)

*/.../ pred tekmečevega čuvaja mreže Krasavca, ki je branil le 10 minut, a **zbral 7 obramb**.* (Delo, 11. december 2003, str.14)

Vsaj v časniku Delo je opaziti, da glagol 'zbirati' v tem pomenu vse pogosteje zamenjuje ustrežnejši glagol 'ubraniti': *Vratar /.../ je namreč **ubranil** vseh 36 strellov /.../* (Delo, 7. januarja 2004, str. 17)

6.1.2.3 Glagol 'doživeti'

Naslednji glagol, ki se v športnem poročevalstvu pogosto pojavlja je glagol 'doživeti'.

*Za popotnico so črno-beli v sedmem krogu prvenstva **doživeli poraz** v Valjevu.* (Dnevnik, 15. november 2003, str. 20)

Glagolska zveza 'doživeti poraz' je v zgornjem primeru upravičena, če poročevalec želi namesto povzročitelja dejanja izpostaviti tistega, ki ga dejanje prizadeva oziroma želi poudariti stanje prizadetega. Vendar pa poročevalska praksa kaže, da se je zveza z glagolom 'doživeti' avtomatizirala in se uporablja neodvisno od tega, kaj želi poročevalec izpostaviti. V tem primeru se kaže kot nejedrnatost sporočanja, SSKJ pa razlaga, da gre v takem primeru za glagolski samostalnik, ki izraža, da je kdo deležen dejanja, ki ga določa samostalnik, in mu pripisuje oslabljen pomen. Če torej poročevalec v informativnem žanru želi povedati le, da je določena ekipa izgubila, je ustrežnejše, če to zapiše brez glagola 'doživeti', torej »*Za popotnico so bili črno-beli v sedmem krogu prvenstva **poraženi** v Valjevu.*«

Podobni primeri so še:

*Slovenske rokometašice so pi izpadu s SP **doživele silno razočaranje**.* (Dnevnik, 13. december 2003, str. 19)

*Ko se je takoj po prihodu v Atene odločila obiskati svoj nov klub, je namreč **doživela prisrčen sprejem** igralck in vodstvo kluba /.../ (Dnevnik, 16. december 2003, str. 21)*

6.1.2.4 Glagol 'požeti'

Enako je v športnem poročevalstvu tudi z glagolom 'požeti.' Tudi ta aktualizem je pogota raba razaktualizirala in ga poročevalci pišejo namesti glagola 'zmagati'.

*Medtem ko 21-letna Žalčanka, ki je lani v Moskvi **požela odmevno zmago**, /.../ (Delo, 22. januar 2004, str.14)*

Besedna zveza zveni še bolj nenavadno, saj jo večinoma poznamo iz primerov 'požeti aplavz, hvalo, občudovanje, slavo in uspeh', ne pa tudi 'požeti zmago'. Nobenega razloga sicer ni, da ne bi mogli reči 'požeti zmago', če rečemo 'požeti aplavz', a bi se bilo v imenu jedrnatosti in nevtralnosti, kadar novinarji pišejo informativna besedila, takšne zveze boljše izogibati, torej:

*Medtem ko 21-letna Žalčanka, ki je lani v Moskvi **zmagala**, ...*

6.2 Prilagojenost naslovniku

6.2.1 Tujke

Razprave o tujkah v slovenskem jeziku so stare prav toliko kot slovenski knjižni jezik sam, v posameznih zgodovinskih obdobjih pa v jezik prihajajo iz različnih tujih jezikov. Medtem ko so se v preteklosti v slovenskem jeziku pojavljali najprej germanizmi in kasneje srbohrvatizmi, danes večino tujk dobimo iz angleščine. To je posledica spremenjenih družbeno-političnih razmer in dejstva, da se je Slovenija z osamosvojitvijo odprla zahodnemu, kapitalističnemu svetu (Gradišnik, 1993: 7).

Z vprašanjem tujk v jeziku je neločljivo povezan skrajni purizem, za katerega Urbančič (1987: 39) pravi, da je izraz idejnega konservativizma,

manifestira pa se na tri načine: »1. odklanja nove pojave v jeziku in povečuje starinskost /.../; 2. tako imenovano ljudsko govorico daje za vzor knjižnemu jeziku /.../; 3. odstranjuje iz jezika tuje primesi in se upira sprejemanju novih tujih elementov« (Urbančič, 1987: 38). Kot tak torej zavira razvoj jezika in ga omejuje v njegovih izraznih možnostih. Če je naš namen ustvarjati vsestransko razvit knjižni jezik, skrajni purizem ne more biti vodilo našega jezikovnokulturnega delovanja, kadar govorimo o tujkah. »Pač pa mora to temeljiti na pravilu, da ima domač izraz, če ga imamo, prednost pred tujim, da pa besed, ki so že v jeziku in opravljajo svojo sporočanje vlogo, ne moremo ocenjevati po izvoru, ampak po potrebnosti ali nepotrebnosti. Nepotrebna je, če imamo zanjo ustrezno domače poimenovanje ali če se zaradi svoje izrazne ali drugačne podobe ne more vključiti v sistem /slovenskega knjižnega jezika/. Potrebna pa je, če je nosilka pomena ali pomenskega odtenka, in jo torej potrebujemo za izražanje prav tega pomena ali odtenka.« (Kalin Golob, 1994: 32)

Proučimo nekaj naslednjih primerov v luči takega pristopa.

TIME-OUT IN MINUTA ODMORA ter PLAYMAKER IN ORGANIZATOR IGRE

*Trener zeleno-belih Sekelj je s **time-outom** in šestim igralcem namesto vratarja /.../ (Delo, 21. januar 2004, str. 24)*

Besedna zveza 'minuta odmora' je bila v slovenskem jeziku kljub nekoliko daljši pisni in zvočni podobi dobro sprejeta. Ker natančno izraža svojo vsebino, s tem pa naslovniku olajšuje razumevanje, je ohranjanje angleškega izraza nepotrebno. Stavke, kot je zgornji, je zato mogoče vsaj deloma razumeti kot izraz navade ali komodnosti (Gradišnik, 1986: 70). Gradišnik (prav tam) meni, da bi lahko rekli celo samo 'odmor', vendar pa je pri športu pomen te besede že oddan. Ta namreč zaznamuje čas med posameznimi, časovno zaključenimi deli tekme, npr. čas med obema polčasoma, čas med tretjinami. Če upoštevamo načelo, da tujke ne uporabljamo, kadar imamo zanjo dobro domačo besedo (Urbančič, 1987: 52), je sinonimnost na ravni domače – tuje prav gotovo odveč.

Enako je z besedo 'playmaker'. V ekipnih športih (rokomet, košarka) se je že uveljavilo sicer dvobesedno slovensko poimenovanje 'organizator igre'. To je igralec, ki organizira igro celotne ekipe, zato je poimenovanje ustrezno, angleški 'playmaker' pa nepotrebna citatna prvina.

6.2.2 Žargonizmi

Tako kot številna druga področja človekove dejavnosti tudi šport za urejanje pojmovnega sveta potrebuje svojo terminologijo. Čeprav velja v primerjavi z nekaterimi drugimi strokami, npr. pravno, medicinsko, gospodarsko, za manj pomembno, ni »za kulturo jezika, za dovršenost, natančnost in uspešnost jezikovnega izražanja športno izrazoslovje nič manj pomembno od izrazoslovja drugih strok« (Korošec, 1965: 202).³⁵ Če upoštevamo, da je šport dejavnost, v katero je bodisi na aktiven bodisi na pasiven način vključen skoraj vsak posameznik, je natančnost in ustaljenost izražanja, ki ju zagotavlja prav terminologija, še toliko pomembnejša.

Ustvarjanje terminologije posamezne stroke mora, kot smo že zapisali v prvem delu naloge, vedno slediti štirim teoretičnim načelom izrazoslovja (zahtevi po enumnosti, knjižnosti, čustveni nezaznamovanosti in kratkosti strokovnega izraza). Samo poimenovanja, ki upoštevajo vsa štiri načela, lahko označimo za termine, ki zagotavljajo uspešnost jezikovnega izražanja.

Kadar stroka nima izdelane terminologije, se namesto terminov uporabljajo žargonski izrazi. Ti so pogosto neknjižni, njihova glavna pomankljivost pa je najbrž v tem, da jih ljudje, ki ne opravljajo posamezne stroke, dejavnosti, ne razumejo. Za poročevalstvo to pomeni, da ne opravlja osnovne funkcije poročanja in presojanja o dogodkih.

³⁵ Korošec govori o ribiški terminologiji, mi pa njegovo ugotovitev razširjamo na celotno področje športa.

*Obradović je bil zadovoljen tudi z igro svojih **košarkarjev pod košem**, saj so prvič v tej sezoni dobili dvoboj v skokih. /.../ Z igro svojih **centrov** je lahko zadovoljen tudi domači trener Peter Skansi /.../ (Dnevnik, 20. december 2003, str. 18)*

Besedo 'center' za sredinskega igralca pri košarki je slovensko športno izrazje prevzelo iz angleščine, kljub široko razširjeni rabi tako v slovenskem kot angleškem jeziku pa za košarkarski termin ni najboj primerna, saj je v slovenskem jeziku njen pomen že močno zaseden. Zato se je v športnem poročevalstvu že precej uveljavilo poimenovanje 'igralec pod košem', ki je od 'centra' bolj opisno, saj natančneje določa, kje je igralno mesto sredinskega igralca, torej pod košem oziroma v njegovi neposredni bližini, medtem ko so drugi igralci razporejeni bolj stran od njega.

Košarkarski žargon tako pri najosnovnejši igralni postavitvi pozna naslednje igralce:

- levi bek, desni bek, levo krilo, desno krilo, center.

V knjižni slovenščini to pomeni:

- levi zunanji igralec, desni zunanji igralec, levi krilni igralec, desni krilni igralec, igralec pod košem.

Iz zapisanega je jasno, da so vsi igralci poimenovani po mestu njihove osnovne postavitve na igrišču. Tudi v tem pogledu je 'igralec pod košem' ustrežnejši od 'centra', saj ta ne zaznamuje nujno samo osrednjega mesta pač pa tudi osrednjo vlogo.

Trobesedno poimenovanje 'igralec pod košem' bi v imenu terminologije lahko celo spremenili v enobesedno. Tako bi npr. dobili 'podkošnika', ki je v slovenskem knjižnem jeziku pomensko še nezaseden, izraža pa isto kot trobesedno poimenovanje in se zato povsem ustrezno vključuje v poimenovalno shemo igralcev košarke. Če v slovenskem jeziku poznamo 'podgorca',³⁶ najbrž ni razloga, vsaj ne na sistemski ravni jezika, da ne bi imeli še 'podkošnika'.

³⁶ SSKJ: Kdor živi v podgorju ali je doma iz podgorja: hribovci in podgorci.

Čas in jezikovna praksa bosta pokazala, ali 'podkošnik' lahko tekmuje z 'igralcem pod košem'. Do takrat pa v imenu enotnosti in ustaljenosti izražanja, ki sta bistveni zahtevi v terminologiji velja preganjati vsaj poimenovanje 'center'.

Kot smo že omenili, se pri košarki za enega od igralcev pojavlja tudi poimenovanje 'organizator igre'. To vlogo največkrat prevzame eden od dveh zunanjih igralcev. Tako poimenovanje sicer ruši poimenovalni sistem, ki temelji na razporeditvi igralcev na igrišču, je pa zaradi svoje opisnosti boljše od 'zunanjega igralca' in je njegova raba zato utemeljena. Poleg tega je 'organizator igre' še vedno zunanji igralec, imenovanje po nalogi, ki jo opravlja, ga le natančneje določa, torej tisti zunanji igralec, ki organizira oziroma vodi igro svoje ekipe.

BUNKER

Da beseda bunker ni zgolj slučajna domislica enega od poročevalcev, pač pa športni žargonizem, priča njegova pogosta raba. Beremo lahko:

***Bunker** je bil popoln samomor* (Dnevnik, 21. november 2003, str. 31)

*/.../, ki je le uspel prebiti klasični **bunker slovenske vrste**.* (Dnevnik, 21. november 2003, str. 31)

***Slovenski bunker** je na EP odpeljal Hrvaško* (Delo, 20. november 2003, str. 14)

*/.../, ki se dvakrat zapored niso ujeli **na limanice bunkerja slovenskega selektorja**.* (Delo, 20. november 2003, str. 14)

*Sicer se nam obeta trd dvoboj in 35-minutno **napadanje domačega 'bunkerja'**.* (Dnevnik, 15. november 2003, str. 19)

Slovar slovenskega knjižnega jezika 'bunker' razlaga kot: 1. manjša vojaška obrambna utrdba; 2. žarg. tesen, temen proster za kaznovane jetnike, zapornike – temnica; 3. shramba za premog, rudo, cement. Slovar navaja, da je beseda kot žargonizem tudi sestavina filmskega izrazja, medtem ko njegove rabe v športu ne

navaja. Športni žargonizem je očitno novejšega nastanka, izraz pa opisuje tako postavitev igralcev na igrišču oziroma tak način njihove igre, ki se bolj kot na napad osredotoča na branjenje. V prenesenem pomenu gre dejansko za obrambno utrdbo, ki je sestavljena iz igralcev.

Zapisali smo že, zakaj žargonizmi v poročevalstvu večinoma niso primerni. Zgornjega bi se poročevalci prav lahko izognili, namesto njega pa zapisli 'obrambna postavitev' ali pa 'obramni sistem'.³⁷

Za naslovnika, ki ne pozna nujno športnega žargona, je stavek »*Obrambna postavitev slovenske reprezentance je na EP odpeljala Hrvaško*« prav gotovo bolj informativen kot stavek »*Slovenski bunker je na EP odpeljal Hrvaško*«.

ZABITI GOL

Čeprav Slovenski pravopis (2003) pri iztočnici 'gol' navaja vezavo z glagolom 'dati', so športne strani časopisov polne žargonske glagolske zveze 'zabiti gol'.

*/.../ ne more spet računati na izjemen učinek Vedrana Znića, ki je »grobarjem« /.../ **zabil** kar **14 golov**.* (Delo, 15. november 2003, str. 14)

*Slovenska nogometna reprezentanca **zabila 8 golov** /.../* (Dnevnik, 8. oktober 2003, str.21)

Slovar slovenskega knjižnega jezika kot podpomen pri drugi razlagi iztočnice 'zabiti' piše: »ekspr. s silo, z udarci spraviti kaj kam sploh«.

To je pomen, ki ustreza pomenu glagola 'zabiti' v glagolski zvezi 'zabiti gol'. Glagol ima v tem pomenu ekspresivni kvalifikator, kar pomeni, da njegov pomen ne more biti nevtralen. V športni žargonski zvezi 'zabiti gol' glagol izraža intenzivnost načina, na katerega je bil gol dan. Prav gotovo bi poročevalci v interpretativnih žanrih za nekatere zadetke lahko zapisali, da so igralci 'gol zabili' in ne samo 'dali', če bi želeli poudariti, da je igralec npr. vrgel ali brcnil žogo z

³⁷ Sistem: načrtno, razumsko urejen skupek enot, načel, postopkov, ki določajo kako dejavnost, zlasti glede na dosego določenega cilja.

veliko močjo. Nikakor pa žargonska zveza ni ustrezna za izražanje dejstva, da je igralec dal določeno število golov.

Kot smo že zapisali, SP kot najustreznejši predlaga zapis 'dati gol'. Vendar bi tudi to zvezo lahko imeli za žargonsko, čeprav je njena raba tako ustaljena,³⁸ da se je žargonskost že povsem izgubila.

SSKJ pri glagolu 'dati' med drugim³⁹ navaja:

- napraviti, da preide kaj k drugemu (npr. dati sinu denar za kino)

V našem primeru bi torej morali reči 'dati žogo v gol'.

- napraviti, da česa, kar je kdo prej imel, nima več (npr. mnogo krvodajalcev je dalo kri)

Če igramo igro z žogo, smo torej nasprotniku lahko dali edinole žogo, ne pa gola, saj si vendar ne podajamo gola temveč žoge.

- napraviti, da pride kaj kam z določenim namenom (npr. dati osnutek zakona v javno razpravo)

Spet imamo isti problem kot v prvih dveh primerih, dati žogo v gol in torej ne dati gol kam ali komu.

- napraviti, da pride kaj na določeno mesto (npr. dati knjigo na mizo)

Torej, dati žogo v gol in ne dati gola kam drugam.

Glagol 'dati' v sistemu slovenskega knjižnega jezika zahteva dvojno vezavo: dati koga/kaj in dati kam oz. komu/čemu. Glagolska zveza 'dati gol' zapolnjuje le eno od obeh mest, in sicer tako, da ustreza pravilom sistema slovenskega jezika. Vendar pa sama zveza ne izraža dejanskega stanja, saj gol zapolnjuje tisto mesto, kjer bi morala biti žoga, drugo mesto pa je nezasedeno.

Sama besedna zveza se je z uporabo sicer v veliki meri že nevtralizirala, saj jo, kot smo že zapisali, navaja tudi SSKJ. Vendar pa za opis istega dogodka

³⁸ SSKJ pri iztočnici gol med drugim navaja: dejstvo, da pride žoga v ta cilj (»ta cilj« se nanaša na prvo razlago pomena gol: cilj napada pri nekaterih igrah, predvsem z žogo).

³⁹ Izpustili smo nekaj razlag glagola dati, ker njihove pomen za našo razpravo ni relevanten.

na športnih straneh najdemo tudi zapis 'zadeti gol, koš'. Če upoštevamo slovarsko razlago glagola 'zadeti': »narediti, da kak predmet prileti na določeno mesto, v določeno stvar«, je ta za izražanje realnosti precej ustrežnejši. Glagol sicer zahteva vezavo s 'koga/kaj', torej zadeti koga/kaj, ki pa ga pri športnem poročevalstvu lahko izpustimo, ne da bi se zato izgubil pomen. Stavek »Zorman je desetkrat zadel« v poročilu z rokometne tekme jasno izraža, da je Zorman desetkrat zadel gol in ne koš, tarče ali še česa tretjega.

Glagolska zveza 'dati gol' je v slovenskem jeziku tako ustaljena, da bi jo bilo nasmiselno preganjati. Dopuščati ali morda celo spodbujati pa velja tudi drugo izrazno možnost 'zadeti gol, koš'.

PLAVATI ter PRIPLAVATI , PRISMUČATI, PRISKAKATI in PRIVESLATI

Glagol 'plavati' in njegove izpeljanke se v športnem poročevalstvu uporablja v naslednjih žargonskih zvezah:

– plavati rekord

*Kljub temu pa z 1:52,60 ponovno **plaval državni rekord** ter rekord prvenstev.*
(Dnevnik, 12. december 2003, str. 32)

Glagol 'plavati' je v slovenskem jeziku neprehoden, kar pomeni, »da glagolsko dejanje nikogar ali ničesar ne prizadeva« (Toporišič, 2000: 353). Glagol tako ob sebi ne potrebuje predmeta, zato je zveza 'plavati rekord' v nasprotju s sistemom jezika. Plavamo namreč lahko npr. počasi ali hitro, ne pa rekorda. S systemskega vidika bi bilo zato ustrezneje zapisati, da je tekmovalec 'dosegel rekord', naslovniki pa bi iz sobesedila lahko razbrali, v kateri disciplini je bil ta dosežen. Vendar pa ravno nujnost sobesedila za popolno razumevanje informacije govori v prid žargonskemu izrazu.

– odplavati rekord

Podobno je tudi z glagolom 'odplavati':

*Vsi po vrsti pa želijo **odplavati osebne rekorde**.* (Dnevnik, 9. december 2003, str. 27)

V žargonski zvezi 'odplavati (osebni) rekord' se neustreznost kaže celo na dveh ravneh. Prva se tako kot v prvem primeru nanaša na neprehodnost nepredmetnega glagola 'plavati' ali v tem primeru 'odplavati', druga pa v samem pomenu glagola 'odplavati,' ki ga SSKJ razlaga kot »plavajoč se oddaljiti«. Žargonska zveza 'odplavati rekord' torej dejansko pomeni preplavati razdaljo v rekordnem času in tako bi jo poročevalci tudi morali zapisati.

– priplavati zmago

*/.../ z njim pa si tokrat prav prepričljivo **priplavala zmago*** /.../ (Delo, 12. december 2003, str. 16)

/.../ Sloveniji vnovič priplavala kolajno (Delo, 15. december 2003, str. 17)

Prav tako neprehodni nepredmetni je glagol 'priplavati', ki ob sebi zahteva vezavo s prislovnim določilom kraja, tako npr. 'priplavati do cilja'. Za zgornji primer bi bilo tako z vidika sistema torej ustrezneje zapisati le glagol 'zmagati' vendar pa za popolno razumevanje informacije spet potrebujemo sobesedilo, saj šele iz njega lahko razberemo, v kateri disciplini je nekdo zmagal. V žargonski zvezi pa imamo spet nasprotje natančnost : kršitev sistema.

Popolnoma isti problem se pojavlja tudi v nekaterih drugih športnih disciplinah, tako da se poleg že omenjenih uporabljajo še glagoli 'prismučati', 'priskakati' (smučarski skoki) in 'priveslati'.

Tako npr:

*Avstijec M. P. **si je s prvo štartno številko prismučal** kar 49 stotink naskoka na prvi prog.i* (Dnevnik, 16. december 2003, str. 27)

Ustrezneje bi bilo:

Avstrijec M. P. je prvo progo presmučal 49 stotink hitreje kot vsi drugi tekmovalci.

V vseh navedenih primerih je pritisk žargonskega izraza zelo močan, ker zanj nimamo ustreznega knjižnega izraza. Vendar pa bi veljalo zaradi velikega odklona takih žargonizmov od sistema slovenskega jezika uporabljati predlagane preubeseditve, dokler stroka ne ponudi ustreznjše rešitve.

BITI V TOČKAH

Stavek »*Tokrat bi bila lahko oba v točkah*« (Dnevnik, 20. december 2003, str. 20) športnemu laiku ne pove kaj dosti. Poročevalec je želel povedati, da bi oba tekmovalca lahko osvojila točke, ki jih tekmovalci dobijo za določeno uvrstitev. Žargonsko zvezo 'biti v točkah' bi poročevalci s prav malo napora lahko spremenili v »*oba tekmovalca bi lahko osvojila točke*« ali pa, morda še bolje, »*oba tekmovalca bi se tokrat lahko uvrstila med najboljših trideset*«. ⁴⁰

IGRATI NA ZMAGO, NA TOČKO

Glagol 'igrati' v slovenskem jeziku poznamo v naslednjih vezavah:

- igrati *kako*, npr. igrati slabo,
- igrati *koga/kaj*, npr. igrati košarko, igrati flavto, dopušča pa tudi zvezo
- igrati *na koga/kaj*, npr. igrati na flavto; v tem primeru je flavta tako rekoč predmet igre, nekdo z njo nekaj dela. ⁴¹

⁴⁰ Pri alpskem smučanju npr. točke na vsaki tekmi dobi najboljših trideset tekmovalcev.

⁴¹ Vezavo 'igrati na koga/kaj' sicer poznamo tudi v zvezi 'igrati na vse ali nič', ki pa je frazeologem.

Na športnih straneh pogosto lahko preberemo:

Oboji morajo igrati na zmago. (Dnevnik, 22. november 2003, str. 18)

Ker v besedni zvezi 'igrati na zmago' zmaga ni nekaj, kar bi nekdo z njo delal, torej ni predmet igre, je s stališča sistema slovenskega jezika napačna. Zmaga je v tem primeru želeni cilj, zveza pa pravzaprav opisuje način igre, in sicer tak način, ki bi ekipi zagotovil zmago. Zveza se zdi pravzaprav nekoliko nenavadna, če predpostavimo, da je cilj vsakega športnika oziroma športne ekipe zmaga. Zakaj bi poročevalci sploh hoteli zapisati, da je ekipa hotela zmagati, če je to neločljivo povezano z naravo samega športa? Iz sobesedila ali poznavanja športa lahko razberemo, da je zveza 'igrati na zmago' pravzaprav nasprotje glagola 'taktizirati'. Uporablja se takrat, kadar mora biti ena športna ekipa boljša od nasprotne ekipe v skupnem seštevku več tekem. To pomeni, da lahko ekipa na prvi tekmi zmaga z razliko petih golov in na drugi izgubi z razliko treh golov, pa bo v skupnem seštevku še vedno zmagovalka. Poročevalec bi tako pred drugo tekmo zapisal, da bo ekipa 'igrala na zmago', misleč, da ekipa ne bo taktizirala, ne bo skušala le braniti prednosti s prve tekme, pač pa bo spet poskušala zmagati. Neustrezen žargonski zapis 'igrati na zmago' bi tako lahko nadomestil zanikan glagol taktizirati, torej 'ne taktizirati': *Oboji morajo igrati brez taktiziranja.*

Podobno je tudi z zapisom 'igrati na točko': *Drava bo igrala /.../ na točko, Olimpija potrebuje tri.* (Dnevnik, 22. november 2003, str. 18)

Zapis '*Drava ne bo taktizirala*' v tem primeru ni ustrezen, saj želimo povedati, da ekipi Drave ustreza že neodločen izid, ne torej samo zmaga. Rešitev pa ponuja že sam drugi del stavka. Tako bi lahko ustrezneje zapisali: *Drava mora na jutrišnji tekmi dobiti vsaj točko, Olimpija porebuje tri.*

Seveda sta zvezi 'dobiti točko' oziroma 'dobiti tri točke' žargonski. Poznavalcem nogometa je jasno, da prva pomeni neodločen izid, druga pa zmago. Če odpravimo še ta dva žargonizma, dobimo zapis: *Dravi ustreza, če se jutrišnja tekma konča neodločeno, Olimpija pa mora zmagati.*

Opravljen analiza jezikovnih slabosti kaže, da lahko pri športnem poročevalstvu govorimo o dveh glavnih težavah. Prva zadeva poznavanje norme slovenskega knjižnega jezika. Primeri kažejo, da jezikovnokulturnemu delovanju še ni uspelo izkoreniniti marsikatero neskladnosti z jezikovno normo. Takšno delovanje je zato treba okrepiti, predvsem pa zagotoviti, da bo doseglo prave ljudi.

Druga težava se kaže v nerazviti športni terminologiji,⁴² zaradi česar je pritisk žargonizmov na športno poročevalstvo zelo močan. Nekateri uspešno opravljajo vlogo termina, drugi pa so bodisi zaradi svoje nerazumljivosti bodisi zaradi ne vključevanja v sistem slovenskega jezika neustrezni in bi jih bilo zato treba nadomestiti. Dokler nimamo ustreznega termina, jih je z malo jezikovnega znanja mogoče vsaj preubesediti. Da pa bi novinarji take popravke res tudi naredili, namesto da uporabljajo žargonizme in tuje prvine celo tam, kjer imamo slovenske ustreznice, je pri njih treba najprej uzavestiti potrebo po negi knjižnega jezika.

⁴² Na Fakulteti za šport so sicer ustanovili Komisijo za izrazoslovje v športu, ki pa zaenkrat svojega dela ne opravlja prav uspešno. Kristan (2004:41) problem vidi takole: *Športoslovje /.../ še vedno nima dejavne terminološke komisije, hkrati pa se uvoz in vsiljevanje tujk ter nelogičnih in ohlapno neopredeljenih pojmov čedalje bolj stopnjujeta. Čeprav je že več kot dve leti, odkar je bila na Fakulteti za šport ustanovljena terminološka komisija, jo nekateri tako ignorantsko mrcvarijo, da od nje ni bilo še nič. Športni novinarji, publicisti in uredniki vseh vrst ter lektorji različnih občil se nimajo kam obrniti, kadar so v dvomih s področja športa. In če med njimi še ni dovolj jezikovno uzaveščenih piscev (kar med športnimi novinarji sploh ni redkost), v svojih prispevkih uveljavljajo tujke. /.../ Res je skrajni čas, da se prebudi terminološka komisija.*

Dr. Silvo Kristan je sicer izredni profesor Fakultete za šport v pokoju, ki v reviji Šport skrbi za rubriko Športna terminologija, v kateri poskuša rešiti vsaj kakšno športnoterminološko zadrego. Osameljeni poskusi, naj omenimo še članek Aleša Gučka (2003), ki je nastal v sodelovanju z jezikoslovcem, z naslovom Smučarsko besedje in izrazoslovje alpskega smučanja in knjižica Izrazoslovje v gimnastiki – 1. del (Kristan, 2004: 41) so hvalevredni prispevki k športni terminologiji, zaradi svoje redkosti in omejenega dosega v javnosti pa še zdaleč na morejo rešiti terminološkega problema.

7. SKLEP

Po pregledu 90 izvodov dveh slovenskih dnevnikov lahko o jezikovni kulturi slovenskih športnih novinarjev zapišemo, da ni na visoki ravni. Jezikovnih slabosti je na športnih straneh odločno preveč, govoriti pa je mogoče o dveh vrstah.

Prve so tiste, ki izhajajo iz nepoznavanja norme slovenskega knjižnega jezika. Kažejo se v obliki napačne rabe predlogov, sklonov in glagolov, mednje pa lahko štejemo tudi pretirano rabo nepolnopomenskih glagolov, npr. 'imeti', 'doživeti' in 'požeti'. Tudi če »jeziku športa« pustimo nekaj več sproščenosti, moramo kritično ovrednotiti vsaj besedne zveze, kot so npr. 'imeti skoke', 'imeti kvaliteto v nekem igralcu' ipd. Pri tako ponesrečenih sestavah, ki žal niso redkost, bi celo težko rekli, da gre za nepoznavanje pravil, pač pa se nam upravičeno zastavlja vprašanje, koliko jezikovnega znanja sploh imajo športni novinarji.

Drugo vrsto jezikovnih slabosti predstavljajo žargonski izrazi, ki pa jih ne moremo obravnavati kot enotno kategorijo, pač pa je treba ločevati med tistimi, ki v jeziku opravljajo nalogo termina, ker stroka nima ustrežnejšega poimenovanja, in tistimi, za katere obstaja ustrežnejši izraz, ki pa se iz različnih razlogov ne uporablja. Žargonskih izrazov iz prve skupine ni mogoče preganjati, če zanje nimamo ustrežnejše zamenjave. S takimi se v tej nalogi nismo ukvarjali, tukaj pa naj vendarle opozorimo, da šport kot stroka nujno potrebuje resno terminološko delo, ki bo vsaj za katerega od žargonizmov našlo ustrezen termin.

Za jezikovno slabost pa štejemo tiste žargonizme, ki bi se jim bilo mogoče izogniti, pa za to očitno ni prave volje. Problem se pojavlja predvsem na ravni tuje – domače, saj se nekaterim novinarjem angleški izrazi zdijo boljši od slovenskih. Gre za vprašanje prestižnosti angleščine in/ali imenitnosti športa, tako da se kaže bodisi pri posameznih športih (elitizem: golf) ali v besedilih (jezikovna večvrednost angleščine pri takih tvorcih). Mi smo se omejili na besedila, zanimiva pa bi bila tudi raziskava prvega. Besede kot 'playmaker', 'time out' ipd. tako še niso izginile s športnih strani, čeprav imamo zanje ustrezna domača poimenovanja. Seveda ni slovenski 'bunker' prav nič manj nepotreben.

Posebno vrsto žargonizmov predstavljajo tiste vrste žargonskih zvez, katerih sestavine niso žargonski izrazi, pač pa nastanejo s svojevrstno združitvijo sicer nevtrálnih jezikovnih prvin. Take so npr. zveze 'igrati na točko', 'plavati rekord' in 'prismučati zmago'. Take besedne zveze so ne samo žargonske in zato marsikateremu bralcu nerazumljive, pač pa z vidika sistema slovenskega jezika tudi neustrezne. V slovenskem športnem poročevalstvu so se žal tako ustalile, da se o njihovi primernosti očitno nihče več ne sprašuje. Kritika, da je slovenskim športnim poročevalcem bolj malo mar za slovenski jezik, se zdi še toliko bolj utemeljena, če upoštevamo, da je za odpravo nepravilnosti prav pri žargonizmihi te vrste treba najmanj jezikovnega napora. Čeprav nekoliko daljša preubeseditev v knjižni jezik je v času, ko na ustrezne termine še čakamo, vseeno boljša od sistemsko tako neustreznih žargonizmov, kot je npr. 'plavati rekord'.

Zapisali smo, da je šport kot stroko treba ločevati od športa kot dejavnosti, iz česar izhajajo tudi drugačne jezikovne zahteve. Šport kot dejavnost lahko nemoteno živi v svetu žargonizmov, medtem ko šport kot stroka potrebuje terminologijo. Ker je ta slabo razvita, število jezikoslovcev pa daleč premajhno, da bi to delo lahko prepustili njim, so novinarji, ki o športu pišejo, v veliki meri tisti, od katerih je odvisno, kako se bo v družbi kaj imenovalo. Ker se njihovi zapisi vsak dan širijo med kar najširši krog naslovnikov, so eni od glavnih narekovalcev jezikovne rabe. Prav zato bi morali biti jezikovno kar najbolj izobraženi, tako pa bi lahko slovenski knjižni jezik tudi funkcijsko bogatili in namesto žargonizmov sami predlagali ustrezna poimenovanja. Od njih pa bi upravičeno pričakovali tudi to, da uporabljajo vsaj tiste termine, ki jih slovenski jezik že pozna. Kot je pred nedavnim zapisal Silvo Kristan (2004: 41), bi se tudi novinarji, ki brez sramu uporabljajo tuje izraze (čeprav imamo domače ustreznice) morali bolj zavedati svojega poslanstva.

Naloga je samo skromen prikaz jezikovne problematike slovenskega športnega poročevalstva, saj je ta veliko preobsežna, da bi jo lahko obdelali v diplomskem delu. Vseeno pa upamo, da bo katerega od športnih poročevalcev spodbudila k večji skrbi za slovenski knjižni jezik, športno stroko pa opomnila, da mora ob pomoči jezikoslovcev pospešeno opravljati terminološko delo.

8. *Viri in literatura*

- Anič, Vladimir** (1998/1991): Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi liber.
- Bell, Allan** (1991): The Language of News Media. Oxford UK & Cambridge MA: Blackwell Publishers.
- Brookes, Rod** (2002): Representing sport. London: Arnold, Hoder Headling Group. New York: Oxford University Press, Inc.
- Cappon, J. Rene** (2000/1982): The associated press guide to news writing. ZDA: Associated Press.
- Dolničar, Boris** (1997): Pravim novinarjem ni vseeno. Dnevnik, 6. december: 24, 25.
- Erjavec, Karmen** (1998): Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Ljubljana: Jutro.
- Erjavec, Karmen** (1999): Novinarska kakovost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Gradišnik, Janez** (1985): Za lepo domačo besedo. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- Gradišnik, Janez** (1986): Naš jezik. Trst: Založništvo tržaškega tiska. Celovec: Založba Drava.
- Gradišnik, Janez** (1993): Slovensko ali angleško. Celje: Mohorjeva družba.
- Gradišnik, Janez** (1995): Ali slovenskemu jeziku bije štihova smrtna ura? V Stanko Janežič (ur.) *Dom in svet, ob 50-letnici zadnjega letnika revije Dom in svet in konca druge svetovne vojne*, 201–208. Maribor: Slomškova založba.
- Guček, Aleš** (2003): Smučarsko besedje in izrazoslovje alpskega smučanja. Šport LI (1), 24–27.
- Havránek, Bohuslav** (1969): Teorija knjižnega jezika. Jezik in slovstvo 14 (7), 196–204.
- Jedlička, Alois** (1965): Teorija praške šole o knjižnem jeziku. Jezik in slovstvo 10 (6–7), 186–192.
- Kalin Golob, Monika** (1994): Sodobni pogledi na ogroženost slovenščine. Javnost (3), 23–36.
- Kalin Golob, Monika** (1996): Jezikovni kotički in jezikovna kultura. Ljubljana: Jutro.

- Kalin Golob, Monika** (1999): Publicistika in poročevalstvo. Slavistična revija 47 (2), 179–194.
- Kalin Golob, Monika** (2001a): Jezikovnokulturni vidik vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Teorija in praksa 38 (2), 213–230.
- Kalin Golob, Monika** (2001b): Družboslovno strokovno izrazje. Družboslovne razprave 17 (36), 119–122.
- Kerwin, Alison** (1997): Sports Writing. London: A&C Black
- Korošec Tomo** (1965): Iz ribiške terminologije. Jezik in slovstvo 10 (6–7), 202–208.
- Korošec, Tomo** (1994a): Nekaj kazalnikov o znanju pisne knjižne slovenščine pri slovenskih srednješolcih. V Marija Stanonik (ur.) *Traditiones, zbornik Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU*, 297–309. Medija Desktop Design.
- Korošec, Tomo** (1994b): O stilu in stilistiki slovenskega poročevalstva. V Orožen Martina (ur.) *30. seminar slovenskega jezika, literature in književnosti*, 287–297. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Korošec, Tomo** (1998): Stilistika slovenskega poročevalstva. Ljubljana: ČZD Kmečki glas.
- Košir, Manca** (1988): Nastavki za teorijo novinarskih vrst. Ljubljana: DZS.
- Kranjc, Simona** (2003): Pouk slovenskega jezika v osnovni šoli. V Boža Krakar Vogel (ur.) *39. seminar slovenskega jezika, literature in književnosti*, 37–56. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Kristan, Silvo** (2004): Na terminološkem drsališču. Šport LII (1), 40–46.
- Mlinar, Zdravko** (1994): Jezikovne spremembe in odpiranje Slovenije v svet. V Marija Stanonik (ur.) *Traditiones, zbornik Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU*, 249–261. Medija Desktop Design.
- Peressut, Robert** (2002): Ogrozimo ga lahko le sami. Naša žena, februar: 16, 17.
- Poler, Melita** (1997): Novinarska etika. Ljubljana: Magnolija.
- Rowe, David** (2001/1999): Sport, Culture and the Media. Buckingham: Open Unniversity Press.

- Skubic, E. Andrej** (2003): Mesto standardnega jezika v jezikovnem repertoarju posameznika. V Ada Vidovič Muha (ur.) *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*, 209–226. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Sršen, Janez** (1993): Samo z ljubeznijo do materinščine in domače omike. Delo, 18. november: 14, 15.
- Toporišič, Jože** (1977): O Urbančičevi jezikovni kulturi. Slavistična revija 25 (2–3), 359–371.
- Toporišič, Jože** (1992): Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, Jože** (1996): Slovenski jezik in sporočanje 2. Maribor: Založba Obzorja.
- Toporišič, Jože** (2000/1976): Slovenska slovnica. Maribor: Založba Obzorja.
- Urbančič, Boris** (1987/1972): O jezikovni kulturi. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Verovnik, Tina** (2002): Slovensko izrazje odnosov z javnostmi. Teorija in praksa 39 (5), 755–765.
- Vidovič Muha, Ada** (1971/1972): Oris dveh osnovnih pojavnih oblik sistema knjižnega jezika. Jezik in slovstvo (6), 178–186.
- Vidovič Muha, Ada** (2001): Moč in nemoč slovenskega knjižnega jezika. V Irena Orel (ur.) *37. seminar slovenskega jezika, literature in književnosti*, 7–20. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Vidovič Muha, Ada** (2003): Slovenistično jezikoslovje – iskanje ustvarjalnega razmerja med globalnim in nacionalnim. V Boža Krakar Vogel (ur.) *39. seminar slovenskega jezika, literature in književnosti*, 7–18. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Vogel, Jerica** (2003): Izhodišča sodobnega pouka slovenskega jezika v gimnaziji in novosti pri maturitetnem izpitu. V Boža Krakar Vogel (ur.) *39. seminar slovenskega jezika, literature in književnosti*, 19–36. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Elektronska izdaja. SAZU in ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik. Ljubljana: DZS.

Slovenski pravopis. Elektronska izdaja. ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik. Ljubljana: DZS, 2003.

Predlog zakona o javni rabi slovenščine, http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/predlogi_zakonov/predlogi_zakonov.html
(11. 5. 2004).

Časopis **Dnevnik**, Miran Lesjak (odg.ur.):

10.–25. november 2003

8.–23. december 2003

12.–27. januar 2004

Časopis **Delo**, Darijan Košir (odg. ur.):

10.–25. november 2003

8.–23. december 2003

12.–27. januar 2004